

Saarelainen Minna

YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN TARVEKARTOITUS SOITELLE

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Tuotantotalouden koulutus
Syyskuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Syyskuu 2020	Tekijä/tekijät Minna Saarelainen
Koulutusohjelma Tuotantotalous		
Työn nimi YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN TARVEKARTOITUS SOITELLE		
Työn ohjaaja Sakari Kinnunen	Sivumäärä 61+15	
Työelämäohjaaja Kaija Märsy		
<p>Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soitessa on keskusteltu oman ympäristöjärjestelmän rakentamisesta, mutta tietoa siitä, millainen järjestelmän tulee olla tai millainen tarve sille on, ei ole ollut. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millainen tarve ympäristöjärjestelmälle on ja mitä sen tulee sisältää.</p> <p>Teoreettisessa viitekehityksessä esitellään Soite ja sen strategia, missio ja tavoitteet. Viitekehityksessä käsitellään myös ympäristövastuullista sairaalatoimintaa sekä sairaalatoiminnan ympäristövaikutuksia. Viitekehityksessä esitellään myös erilaiset laatu- ja ympäristöjärjestelmät. Tutkimuksen menetelmänä käytettiin laadullisen tarvekartoitustutkimuksen menetelmää ja tulosten analyysimenetelmänä laadullisen toimintatutkimuksen analyysia.</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin laadullisen kyselytutkimuksen avulla Soiten johdon ja yksiköiden lähiesimiesten näkemyksiä siitä, millaisena Soiten lähtötilanne koettiin, millainen tarve Soiten omalle ympäristöjärjestelmälle oli ja mitä asioita Soiten ympäristöjärjestelmän tulisi sisältää. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, kuinka ympäristöjärjestelmän laatiminen vaikuttaisi Soiten kustannuksiin.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan Soitella ei ole tällä hetkellä minkäänlaista selkeää ohjetta ympäristöasioiden hoitoon. Tulosten mukaan Soiten omalle ympäristöjärjestelmälle on tarvetta, mutta ehdotettiin, että kehitetään kevyempi ohjelma, joka antaa mahdollisuuksia soveltaa ohjeita yksikkökohtaisesti. Soitessa on motivoitunut henkilöstö, joka on valmis kehittämään ympäristöasioita omaan yksikköön sopivaksi. Tuloksissa peräänkuulutettiin johdon vastuuta ympäristöjärjestelmän toteutuksessa ja sitä, ettei se kuormita liikaa esimiehiä tai työntekijöitä. Ympäristöjärjestelmän sisältöön tuli paljon hyviä ajatuksia, joista ympäristöjärjestelmä on jatkokehityshaasteena helppo koostaa.</p> <p>Muina jatkokehityshaasteina Soitessa ovat oman ympäristöpolitiikan laatiminen ja ympäristöorganisaation perustaminen sekä ympäristöviestinnän kehittäminen.</p>		

Asiasanat ISO 9001:2015, ISO 14001:2015, laadullinen tarvekartoitustutkimus, laadullinen toimintatutkimus Soite, ympäristöohjelma, ympäristövaikutus, ympäristövastuu
--

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date September 2020	Author Minna Saarelainen
Degree programme Industrial Management		
Name of thesis ENVIRONMENTAL SYSTEM NEEDS ASSESSMENT FOR SOITE		
Instructor Sakari Kinnunen	Pages 61+15	
Supervisor Kaija Märsy		
<p>The Central Ostrobothnia Association of Social and Health Services, further known as Soite, has called for the construction of its own environmental system, but it has not been known what the system should be like or what the need for it is. The purpose of this study was to find out what the need for the environmental system is and what the system should include.</p> <p>The thesis presented Soite and its strategy, mission and goals. In addition, environmentally responsible hospital operations and the environmental impact of hospital operations are discussed. The thesis also introduces different quality and environmental systems. The method of the study was a qualitative needs mapping study and the results were analysed using methods of qualitative action research.</p> <p>The study used a qualitative survey to find out the views of Soite management and the heads of the units about how the initial situation of Soite was perceived. Moreover, the survey aimed at studying what the need for Soite's own environmental system was and what things Soite's environmental system should include. In addition, the study examined how the development of an environmental system would affect Soite's costs.</p> <p>According to the research results, Soite does not currently have any guidelines for managing environmental issues. There is a need for Soite's own environmental system. The lighter program was suggested because that allows more options to plan environmental issues on a unit-by-unit. Soite has motivated staff who are ready to develop environmental issues to their own units. The responsibility of management in the implementation of the environmental system was called for. The environmental system should not overburden supervisors or employees too much. Many good ideas were brought up related to its content. On the basis of which it is easy to put together an environmental system as a further development challenge.</p> <p>Other challenges for further development in Soite include the preparation of its own environmental policy and the establishment of an environmental organization, as well as the development of environmental communications.</p>		

<p>Key words environmental impact, environmental program, environmental responsibility, ISO 9001: 2015, ISO 14001: 2015, qualitative needs mapping study, qualitative action research, Soite</p>

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Auditointi	Katselmus, jonka avulla saadaan selville, onko standardin mukaiset vaatimukset täytetty
EMAS	eurooppalainen ympäristösertifikaatti
Erityisvastuualue	Alue, jolle sairaala tuottaa erikoissairaanhoidon palvelut.
Infrastruktuuri	Yhteiskunnan tekninen perusrakenne
ISO 9001:2015	Kansainvälinen laatustandardi
ISO 14001:2015	Kansainvälinen ympäristöstandardi
Kvalitatiivinen tutkimus	Laadullinen tutkimus
Kvantitatiivinen tutkimus	Määrällinen tutkimus
Missio	Organisaation toiminta-ajatus
Tarvekartoitustutkimus	Työelämän tutkimuksen muoto, jossa kartoitetaan yrityksen kehittämistarpeet
SHQS	Sosiaali- ja terveydenhuollolle suunnattu laatustandardi, joka on rakennettu ISO 9001:2015 standardin pohjalta
SOITE	Keskipohjanmaan sosiaali- ja terveystyöntekijäyhtymä
Standardi	Vaatimus tai asetus esimerkiksi laadusta.
Strategia	Organisaation pitkän aikavälin kehityssuunnitelma

Ympäristöohjelma	Ohjelma, jonka avulla organisaatio määrittää omat ympäristöä turvaavat toimintatavat
Ympäristöpolitiikka	Organisaation ylimmän johdon esittämä ympäristönsuojelun tasoon liittyvä organisaation tarkoitus ja suunta
Ympäristöterveys	Ihmisen terveydentila, johon ympäristötekijät vaikuttavat
Ympäristövastuu	Organisaation toiminnasta aiheutuvien ympäristövaikutuksien hallitseminen.
Ympäristövaikutus	Organisaation toiminnan haitallinen tai hyödyllinen ympäristöä koskeva muutos, joka on kokonaan tai osittain seurausta organisaation ympäristönäkökohdista

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KESKI-POHJANMAAN SOSIAALI- JA TERVEYSKUNTAYHTYMÄ SOITE.....	8
2.1 Soite organisaationa	10
2.2 Soiten toimintaperiaatteet ja arvot.....	10
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE.....	12
3.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.....	12
3.2 Opinnäytetyön tutkimusongelmat ja –tehtävät.....	12
4 YMPÄRISTÖVASTUULLINEN TERVEYDENHUOLLON TOIMINTA.....	14
4.1 Ympäristövastuu ja ympäristövastuullisuus käsitteenä	14
4.2 Ympäristövastuullinen toiminta ja haasteet terveydenhuollossa	15
4.3 Ympäristöjohtaminen	16
4.4 Terveydenhuollon ympäristövaikutukset	17
5 YMPÄRISTÖASIOIDEN TALOUDELLINEN NÄKÖKULMA JA ARVIOINTI.....	18
5.1 Talouskasvu ja luonnonvarojen riistäminen kulkevat käsikädessä – vai kulkevatko?	18
5.2 Ympäristöjärjestelmä investointina	19
5.3 Ympäristöjärjestelmä – merkittäviä hyötyjä	20
6 LAATU- JA YMPÄRISTÖSTANDARDIT	23
6.1 ISO 9001:2015 -laatustandardit.....	24
6.2 ISO 9000-hyödyt.....	25
6.3 SHQS Social and Healthcare Quality Standards	26
6.4 ISO 14001:2015 -ympäristöstandardit	27
6.4.1 Organisaation toimintaympäristö.....	28
6.4.2 Johtajuus.....	29
6.4.3 Suunnittelu.....	29
6.4.4 Tukitoiminnot.....	30
6.4.5 Toiminta	30
6.4.6 Suorituskyvyn arviointi	30
6.4.7 Parantaminen	31
6.5 Muut ympäristöjärjestelmät	31
7 LAADULLINEN TARVEKARTOITUSTUTKIMUS	32
7.1 Määrällinen tutkimus	32
7.2 Laadullinen tutkimus.....	32
7.3 Tarvekartoitus	33
7.4 Tarvekartoituksen tulosten analysointi laadullisen toimintatutkimuksen menetelmällä	34
8 TARVEKARTOITUKSEN VALMISTELU	37
8.1 Ympäristöjärjestelmän tarvekartoitus Soitelle	37
8.2 Ympäristöasioiden nykytila Soitessa	38
8.2.1 Ympäristöjärjestelmän edellytykset Soitessa	39

8.3 Soiten ympäristöpolitiikka suhteessa muiden sairaanhoitopiirien ympäristöasioiden hoitamiseen.	41
8.3.1 Soiten tarve rakentaa ympäristöjärjestelmä	41
9 TARVEKARTOITUKSEN TOTEUTUS	42
9.1 Sähköinen aineistonkeruu	42
9.2 Kyselytutkimus Soiten johdolle ja yksiköiden palveluesimiehille.	43
9.3 Tarvekartoituksen tulokset.	44
9.3.1 Taustadata	45
9.3.2 Lähtötilanne Soitessa	47
9.3.3 Soitelle ympäristöasioista huolehtimisen myötä koituvat hyödyt.	48
9.3.4 Toiveet ympäristöjärjestelmälle.	49
9.3.5 ISO 14001:2015 -ympäristöjärjestelmän osa-alueet Soiten toiminnassa.	49
9.4 Suositellut ympäristötoimenpiteet Soitessa.	52
9.4.1 Ympäristöpolitiikan laatiminen	53
9.4.2 Ympäristöorganisaation luominen	53
9.4.3 Ympäristötavoitteiden asettaminen.	54
9.4.4 Ympäristöjärjestelmän tai -ohjelman laatiminen	54
9.4.5 Ympäristöohjelman seuranta.	54
9.4.6 Ympäristöverkostoituminen.	55
9.4.7 Ympäristöviestintä	55
9.4.8 Henkilöstön motivoiminen koulutuksin ja tietoiskuin.	56
10 POHDINTA	57
LÄHTEET	59
LIITTEET	
LIITE 1. Soiten organisaatiokaaviot	
LIITE 2. SHQS-laatustandardit johdon kriteeristö	
LIITE 3. Tarvekartoituksen kysely	
LIITE 4. Jätehuolto Soitessa -ohje	
KUVIOT	
KUVIO 1. Soiten missio, visio ja arvot	11
KUVIO 2. Ympäristövastuullisen sairaalatoiminnan haasteet	16
KUVIO 3. Laadunhallinnan osa-alueiden kokonaisuus.....	23
KUVIO 4. Toimintatutkimuksen prosessi	35
KUVIO 5. Työelämälähtöisen tutkimuksen teemat.....	37
KUVIO 6. Sairaalatoiminnan ympäristövastuullisuutta ohjaavat tekijät.....	40
KUVAT	
KUVA 1. Soiten toimipisteet	8
KUVA 2. Soiten erityisvastuualue	9
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Ympäristönsuojelumenojen kohdentuminen sektoreittain.....	19
TAULUKKO 2. Ympäristöjärjestelmän kustannukset ja mahdolliset säästöt Soitessa.....	22
TAULUKKO 3. Jätehuollon vuosikustannukset Keski-Pohjanmaan keskussairaalassa	39
TAULUKKO 4. Kyselykaavakkeen kysymysten jakautuminen	44
TAULUKKO 5. Kyselytutkimuksen kohdeyleisö.	45
TAULUKKO 6. Vastaajien toimialueet.....	45

TAULUKKO 7. Tausta eli ammattiryhmät	45
TAULUKKO 8. Vastaajien ikäjakauma	45
TAULUKKO 9. Vastaajien sukupuoli.....	46
TAULUKKO 10. Vastaajien työhistoria	46
TAULUKKO 11. Laatu- ja ympäristöjärjestelmien tunnettavuus	46

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvvelukuntayhtymä Soitelta tullut toimeksianto. Soite on 3800 työntekijän organisaatio, joka järjestää sosiaali- ja terveystalvvelut Keski-Pohjanmaan alueella ja erikoissairaanhoidon talvvelut erityisvastuualueensa noin 200000 asukkaalle.

Koska ympäristöasiat ovat nyt nousseet tärkeiksi, on erityisesti julkisen sektorin organisaatioilla kova paine osallistua ympäristön suojeluun. Yksi hyvä keino huomioda ympäristöä on standardoida jätetuoltoon ja ympäristöasioihin liittyvät toiminnot, jotta toiminnalla saadaan pienennettyä organisaation hiilijalanjälkeä ja sitä kautta ympäristölle aiheutuvaa kuormaa. Tällä hetkellä pelkästään keskussairaalan jätetuolto maksaa vuosittain noin 384000 euroa. Näistä tavanomaiseen jätteeseen kuluu 121000 euroa ja erityisjätteisiin kuten biojätteeseen ja kierrätettävään jätteeseen kuluu 117000 euroa sekä ongelmajätteeseen, kuten särmäjätteisiin, lääkejätteisiin ja eettisiin jätteisiin, kuluu noin 137000 euroa sekä tietosuojajätteisiin 9000 euroa. (Soite 2020.)

Soitessa on keskusteltu tarpeesta rakentaa organisaatioon ympäristöjärjestelmä, mutta nykytilanteessa ei ole tietoa siitä, mitä odotuksia ja tarpeita järjestelmälle tulisi asettaa. Asiasta on keskusteltu johdon kanssa, mutta esimerkiksi osastojen ja eri tukitoimintojen odotuksista ei ole tietoa. Tietoa ei ole myöskään siitä, millainen tarve ympäristöjärjestelmälle on. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tehdä ympäristöjärjestelmän tarvekartoitus Soitelle.

Teoreettisessa viitekehysessä kuvataan ympäristövastuun ja ympäristövaikutusten käsitteitä sekä kuvataan, millaista ympäristövastuullinen terveydenhuollon toiminta on. On olemassa kansainvälisesti hyväksytyjä laatu- ja ympäristöstandardeja, joita organisaatiot voivat soveltaa toiminnassaan. ISO 9000-, SHQS-, ISO 14001- sekä EMAS-standardit ja monet muut standardit toimivat työkaluina, kun organisaatioiden laatua ja ympäristöasioita halutaan kehittää. ISO-standardeihin ja sen sisältöalueisiin paneudutaan viitekehysessä syvällisemmin. Teoreettisessa viitekehysessä kuvataan myös laadullista tarvekartoitustutkimusta tutkimusmenetelmänä, koska sitä käytetään tässä tutkimuksessa menetelmänä. Laadullinen tarvekartoitustutkimus menetelmänä tarkoituksenmukainen ja hyvä laadullisen tutkimuksen menetelmä juuri työelämälähtöiseen tutkimukseen.

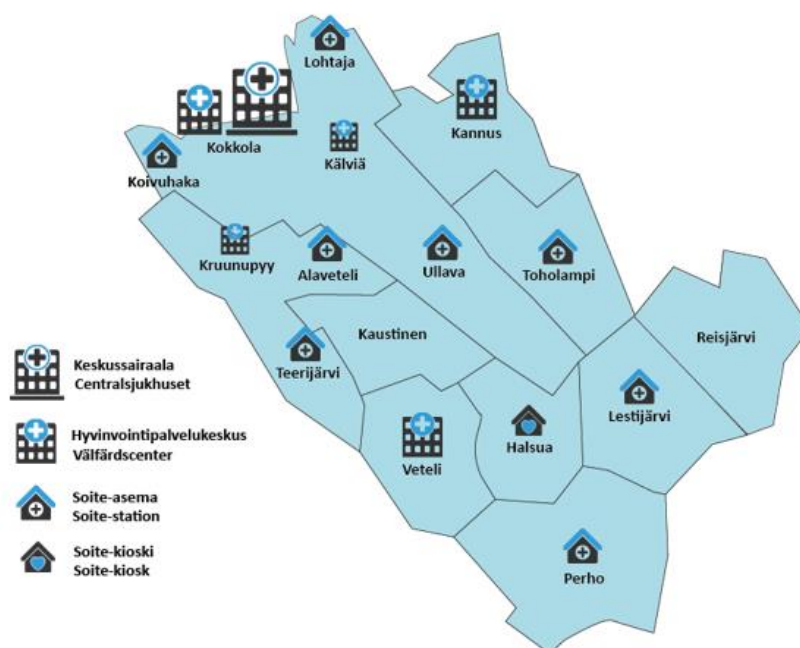
Tutkimuksella tavoiteltiin selkeää kuvaa siitä, millaisia odotuksia ympäristöjärjestelmälle yksiköiden palveluesimiehillä ja johdolla on ja kuinka ympäristöasiat saataisiin mukaan kuntayhtymän yksiköiden toimintaan. Tavoitteena oli myös selvittää, kuinka muiden sairaanhoitopiirien ympäristöasioita hoidetaan ja selvittää, mitä Soitessa voitaisiin tehdä, että oltaisiin muita parempia. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli luoda edellytykset jatkotoimenpiteille ympäristöjärjestelmän suhteen.

Tutkimuksen toteutuksessa hyödynnettiin Webropol-verkkokyselyä, jossa selvitettiin Soiten eri yksiköiden palveluesimiesten näkemystä ympäristöasioihin ja vastaavasti myös johdon näkemystä. Kyselyllä pyrittiin selvittämään, kuinka eri yksiköt voisivat vaikuttaa ympäristöasioihin paremmin ja kuinka johto ja henkilöstö saataisiin sitoutettua noudattamaan tulevan ympäristöjärjestelmän ohjeistuksia. Tutkimuksessa selvitetään myös, toisiko ympäristöjärjestelmän käyttöönotto tullessaan säästöjä ja millaisia muita taloudellisia vaikutuksia sillä olisi verrattuna panoksiin.

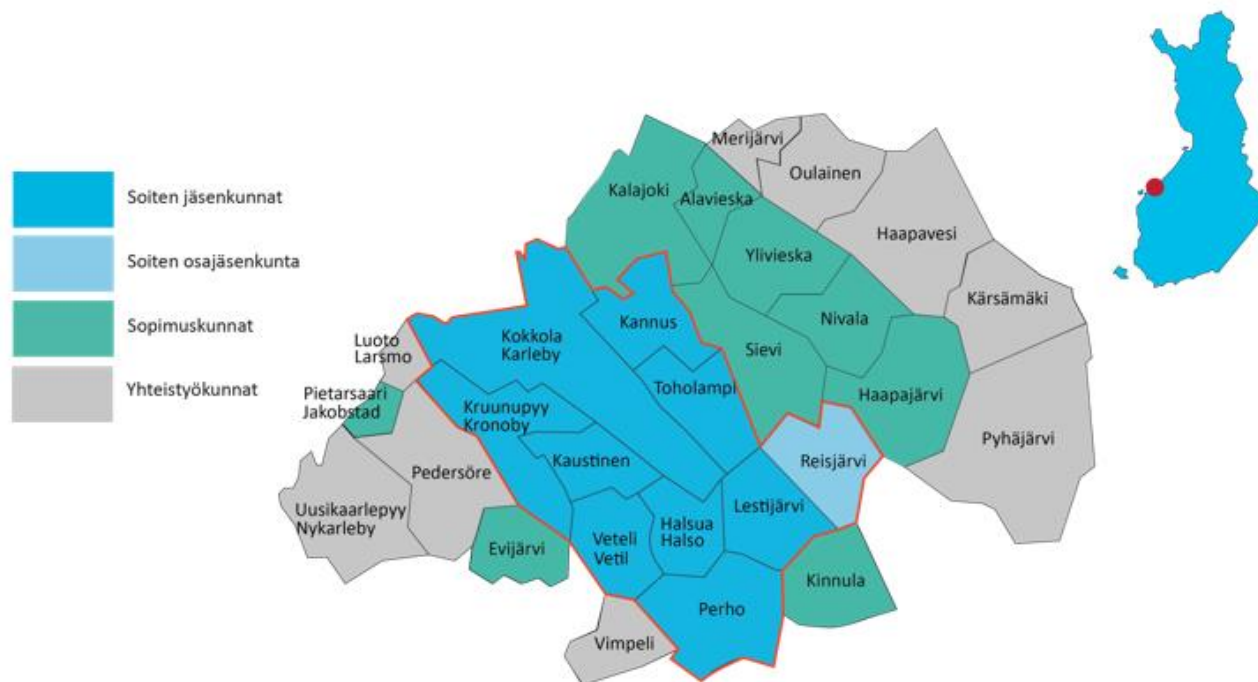
2 KESKI-POHJANMAAN SOSIAALI- JA TERVEYSKUNTAYHTYMÄ SOITE

Soite on Keski-Pohjanmaan alueella vaikuttava sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajakuntayhtymä, joka on perustettu vuoden 2017 alussa. Soite on Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoidon ja peruspalvelukuntayhtymä Kiurun, Kokkolan sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä Perhon kunnan sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteenliittymä. Soiteen kuuluu 10 jäsenkuntaa, joiden yhteenlaskettu väestöpohja on noin 78000 henkilöä. (KUVA 1.) Keski-Pohjanmaan keskussairaala on lähin päivystävä sairaala noin 200000 asukkaalle omalla erityisvastuualueellaan, johon kuuluvat kunnat, jotka on esitelty KUVASSA 2. Soiteessa työskentelee yhteensä 3800 omien alojensa ammattilaista. (Soite 2020.)

Toimipisteet



KUVA 1. Soiten jäsenkunnat ja toimipisteet (julkaistu Soiten luvalla 2020).



KUVA 2. Soiten erityisvastuualue. (julkaistu Soiten luvalla 2020).

Soiteessa palvelut on pyritty organisoimaan asiakas- ja potilaslähtöisiksi kokonaisuuksiksi. Toimintoja yhdistämällä haluttiin taata alueen asiakkaille heidän tarvitsemansa palvelut sekä niiden tavoitettavuus niin perusterveydenhuollon, kuin erityisosaamisen alueella. Erityisesti haluttiin turvata päivystävän sairaalan palvelut. Kun Soitea alettiin koota, tavoitteena oli muutos, joka tukee sote-integraatiota ja moniammatillisuutta. Muutosprosessin painopisteeksi asetettiin avoimuus, keskinäinen luottamus ja henkilöstön osallistaminen. Kuntayhtymässä toiminnan kehittämisen keskiössä ovat olleet toiminnot ja palvelut. (Soite 2020.)

Soite nimenä heijastaa Keski-Pohjanmaan maakunnan musiikkiperinteitä. Tästä on kuitenkin luettavissa myös lyhenne sote eli sosiaali- ja terveydenhuolto. Sanan keskellä oleva i-kirjain merkitsee Soiten ajatusta siitä, että ihminen on keskiössä. Tämä puolestaan muistuttaa myös Soiten ydintehtävästä, joka on ihmisten hoito ja auttaminen nykyaikaisin menetelmin. (Soite 2020.)

2.1 Soite organisaationa

Kun nykyinen Soiten kuntayhtymä aloitti toimintansa 1.1.2017, sen palvelut organisoitiin asiakas- ja potilaslähtöisiksi kokonaisuuksiksi. Tällä organisaatiomuutoksella Soitessa pyrittiin siihen, että alueen asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut läheltä ja erikoisosaaminen sekä päivystystoiminta keskitettiin keskussairaalaan. Soitessa toiminnan lähtökohtana ovat palvelut ja toiminnot, hallintorakenteet seuraavat niitä. (Soite 2020.)

Soiten organisaatioon kuuluvat kuntayhtymän jäsenkunnat ja erityisvastuualueen kunnat. Organisaation ylintä päätösvaltaa kantaa kuntayhtymän valtuusto, jossa on 1 jäsen 3500 asukasta kohti. Valtuustossa on lisäksi edustajat tarkastuslautakunnasta, vanhus- ja vammaisneuvostosta sekä asiakasraadeista. Valtuuston alaisuudessa toimii kuntayhtymän hallitus, johon kuuluu 11 jäsentä ja kuntien edustajat. Hallituksen alaisuudessa toimivat Soiten toimitusjohtaja Minna Korkeakoski-Västi sekä johtajaylilääkäri, johtajaylihoitaja ja sosiaalihoitaja. Soiten palvelut on jaettu viiteen toimialueeseen, joista vastaavat toimialuejohtajat. (Soite 2020.)

Soiten toimialueita ovat:

- Terveyden ja sairaanhoidon palvelut
- Hoito ja hoiva
- Perheiden palvelut
- Vammaispalvelut
- Johdon tuki ja tuotannolliset palvelut.

Tarkemmat Soiten organisaatiokaaviot ovat liitteessä 1.

2.2 Soiten toimintaperiaatteet ja arvot

Soiten toiminnan ja kehittämisen keskiössä on ihminen, inhimillisyys ja innovatiivisuus. Strateginen toiminta perustuu seuraaviin lähtökohtiin:

1. Ihminen keskiössä
2. Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnallinen integraatio, jossa tuttua ja tunnistettua asiantuntijuutta on lähellä ihmistä
3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

4. Kotona asumisen ja elämisen tukeminen
5. Toiminnan ja talouden kannalta kestävät rakenteet
6. Päivystävä keskussairaala alueella
7. Tiedolla johtaminen. (Soite 2020.)

Soiten toimintaperiaatteena saada strategia toteutumaan. Strategia toteutuu, kun osaamiselle, henkilöstölle, toimintaprosesseille ja potilaiden hoidolle, asiakkaiden palveluille sekä taloudelle ja vaikuttavuudelle asetetut tavoitteet saavutetaan ja niissä onnistutaan. (Soite 2020.)

Soiten missio, visio ja arvot on esitelty seuraavassa kuviossa 1. Samat asiat pätevät myös ympäristöasioiden hoitamiseen. Tavoitteena on tuottaa hyvinvointia ja terveyttä myös ympäristölle, luoda Suomen ympäristöystävällisin terveydenhuollon yksikkö huomioimalla ympäristöasiat paremmin ja olla toiminnassa vastuullisia myös ympäristöä kohtaan.



KUVIO 1. Soiten missio, visio ja arvot (mukaiillen Soite 2020.)

Soiten haasteena on taloudenhallinta, päätöksenteko, integraatiot matkalla sote-uudistukseen sekä integraatiot jäsenkuntiin ja niiden muuhun toimintaan. Näihin haasteisiin Soite aikoo vastata vahvistamalla peruspalveluja, korostamalla ennaltaehkäiseviä palveluita sekä kuntoutusta, vahvistamalla avohoitoa ja lisäämällä sähköisiä palveluja. Päätöksentekoa ja arkea hallitaan arvojen mukaisesti sekä integraatioajatusta jatketaan. (Soite 2020.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soiteissa on keskusteltu tarpeesta rakentaa organisaatioon ympäristöjärjestelmä, mutta ennen tätä tutkimusta ei vielä tiedetä eikä tunnista riittävän hyvin, mitä odotuksia ja tarpeita järjestelmälle tulisi asettaa. Asiasta on keskusteltu johdon kanssa, mutta sen lisäksi esimerkiksi osastojen ja eri tukitoimintojen odotuksista ei ollut tietoa. Tämän tutkimuksen kehittämistehtävänä olikin vastata edellä mainittuihin puutteisiin.

3.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.

Tämän opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena oli selvittää Soiten tarvetta ympäristöjärjestelmälle. Tarve saatiin selville kartoittamalla yksiköiden palveluesimiesten ja johdon näkemykset, mitä odotuksia ympäristöjärjestelmälle asetetaan ja miten ympäristöasiat saadaan mukaan käytäntöön. Tavoitteina oli arvioida ympäristöjärjestelmän laatimisen mukanaan tuomia taloudellisia vaikutuksia asettamalla vastakkain panokset ja hyödyt. Toissijaisena tavoitteena oli luoda edellytykset päättää oikeista jatkotoimenpiteistä ympäristöasioiden ja -järjestelmän suhteen.

3.2 Opinnäytetyön tutkimusongelmat ja –tehtävät

Tähän opinnäytetyöhön liittyvällä tutkimuksella pyritään saamaan vastauksia seuraaviin ongelmiin:

1. Mikä on yksiköiden palveluesimiesten ja johdon näkemys siitä, kuinka ympäristöasiat saadaan käytäntöön?
2. Millaisia taloudellisia vaikutuksia ympäristöjärjestelmän laatimisella olisi Soitelle?
3. Millaista taloudellista hyötyä Soite voi saada laatimalla ympäristöjärjestelmän?
4. Mitä muut sairaanhoitopiirit tekevät ympäristöasioiden eteen ja mitä Soite haluaa tehdä paremmin kuin muut?
5. Millaisia jatkotoimenpide-ehdotuksia tutkimuksella selviää?

Koska palveluesimiehet ja osastonhoitajat vastaavat yksiköidensä toiminnasta, on tärkeää tietää, millä tavoin he ajattelevat jalkauttaa ympäristöjärjestelmän omiin yksiköihinsä. Työssä haluttiin myös selvittää, millaisia toimia he tällä hetkellä jo tekivät ympäristön puolesta ja millaisiin toimiin he ovat

ympäristöjärjestelmän vaatimusten mukaan valmiita. Koska ympäristöjärjestelmän käyttö lähtee johdon sitoutumisesta, oli tarkoitus selvittää, kuinka valmis johto on sitoutumaan ympäristöjärjestelmään ja sen vaatimuksiin.

Kuten monissa julkisen sektorin organisaatioissa, myös Soitessa haetaan säästöjä. Yhtenä tutkimusongelmana onkin selvittää, millaisia taloudellisia vaikutuksia ympäristöjärjestelmän laatimisella olisi Soitelle. Tulisiko ympäristöjärjestelmästä säästöjä, hyödyttääkö ympäristöasioihin panostaminen Soitessa vai käykö asiassa niin, että tulee ylimääräisiä kustannuksia? Soite haluaa olla monessa asiassa edelläkävijä, joten myös ympäristöasiat halutaan ottaa hyvään hoitoon. Tutkimuksella pyrittiin myös selvittämään, millaisia jatkotoimenpiteitä ja toimia Soitessa tarvitsee tehdä, jotta ympäristöasiat saadaan haltuun ja mitä kehittämistarpeita tämä tutkimus tuo esille.

4 YMPÄRISTÖVASTUULLINEN TERVEYDENHUOLLON TOIMINTA

Ympäristönsuojelu on nyt ilmastonmuutoksen vuoksi muodostunut todella tärkeäksi puheenaiheeksi. Ympäristönsuojelu on laaja-alainen käsite, johon ei ole yksiselitteistä kuvausta. Kallion mukaan ympäristönsuojelun lisäksi myöskään ympäristövastuun käsitteelle ei ole helppoa löytää yhtenäistä määritelmää. Ympäristövastuu liitetäänkin usein ihmisen tuottamien kasvihuonekaasujen ehkäisemiseen, ihmiskunnan ekologiseen jalanjälkeen ja päästöihin. (Kallio 2013, 4.)

Suomen Sairaalatekniikan yhdistys ry:n ympäristöjaos on raportoinut, että sote-sektorin suurimmat ympäristövaikutukset liittyvät materiaalivirtoihin ja energiankulutukseen ydintoiminnassa, tukitoiminnoissa sekä infran kehittämisessä. Kasvihuonekaasuja syntyy sähkön, lämmön ja höyryn tuotannosta sekä toimintaan liittyvästä liikenteestä. Jäteväettä syntyy niin potilaiden hoidossa kuin laitoshuollossakin. Toimintaan tarvittavien materiaalien hankintaan kuluu satoja miljoonia euroja vuodessa. Tämä kuluttaa luonnonvaroja ja tuottaa tuhansia tonneja jätettä. Jäte sisältää myös vaarallisia ja biologisia jätteitä, jotka vaativat erityishuomiota. Myös kiinteistöjen ylläpitäminen ja siihen liittyvä korjaaminen sekä uudisrakentaminen kuluttavat energiaa ja materiaaleja. (Suomen Sairaalatekniikan yhdistys ry – ympäristöjaos 2019.)

Organisaatioilla on lakisääteinen vastuu toimintansa aiheuttamista vaikutuksista ja niiden vastuullisesta hallinnasta. Ympäristövaikutuksia syntyy sairaalatoiminnasta vääjäämättä. Suorien ja epäsuorien ympäristövaikutusten tunnistaminen, ehkäisy, hallinta ja seuranta vaativat järjestelmällistä ja tavoitteellista työtä. (Suomen Sairaalatekniikan yhdistys ry – ympäristöjaos 2019.)

4.1 Ympäristövastuu ja ympäristövastuullisuus käsitteenä.

Kallion mukaan ympäristövastuu on ympäristöpolitiikan ja lainsäädännön sanelemien velvoitteiden noudattamista. Näiden velvoitteiden tavoitteena on rajata päästöjä ja myös velvoittaa toimijoita valitsemaan ympäristöä vähemmän kuormittavia toimintamalleja. Ympäristövastuun käsitteeseen liitetään myös yhteiskuntavastuullisuus. Tämä tarkoittaa eri toimialoilla vallitsevien hyväksyttävien toimintamallien omaksumista. Yritysten on pyrittävä minimoimaan ympäristöongelmia ja hiilijalanjälkeä sekä lisättävä sidosryhmien ympäristötietoisuutta. Ympäristövastuun käsitteeseen

yhdistetään myös ympäristöterveys. Ympäristöterveydellä pyritään turvaamaan terveellinen ja turvallinen elinympäristö sekä luonnon monimuotoisuus. (Kallio 2013, 7.)

Pohjolan mukaan ympäristövastuu tarkoittaa liiketoiminnan suunnittelua. Raaka-aineita ja energiaa tulee käyttää tarkoituksenmukaisesti ja jätteiden määrää pyritään vähentämään minimiin. Ympäristövastuussa korostuu voimassa olevien lakien ja viranomaismääräysten noudattaminen. (Pohjola 2003, 16.)

Elinkeinoelämän keskusliiton sivuilla kuvataan, kuinka vastuullinen organisaatio tuntee toimintansa ympäristövaikutukset, noudattaa ympäristölainsäädäntöä, tunnistaa muutostarpeet ja huolehtii siitä, että ympäristöasioiden hoitoa kehitetään jatkuvasti. Ympäristövastuu on läsnä jokaisessa organisaation prosessissa. Ympäristövastuu edellyttää energian, materiaalien ja luonnonvarojen tehokasta, mutta samalla säästeliästä käyttöä. (Mäkelä 2020.)

Organisaation on pyrittävä vähentämään tuottamansa jätteen määrää ja panostamaan kierrättämiseen. YK on Ulkoministeriön (2020) mukaan määrittänyt vastuullisen toiminnan sisältävän taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden. Vastuullisen organisaation on pyrittävä toiminnassaan suojelemaan vesistöjä, ilmaa ja maaperää. Lisäksi organisaation on pyrittävä vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä. Ympäristövastuullinen toiminta säästää rahaa ja ympäristöä. Voidaan sanoa, että taloudellinen ja ekologinen tehokkuus tukevat toisiaan. (Mäkelä 2020)

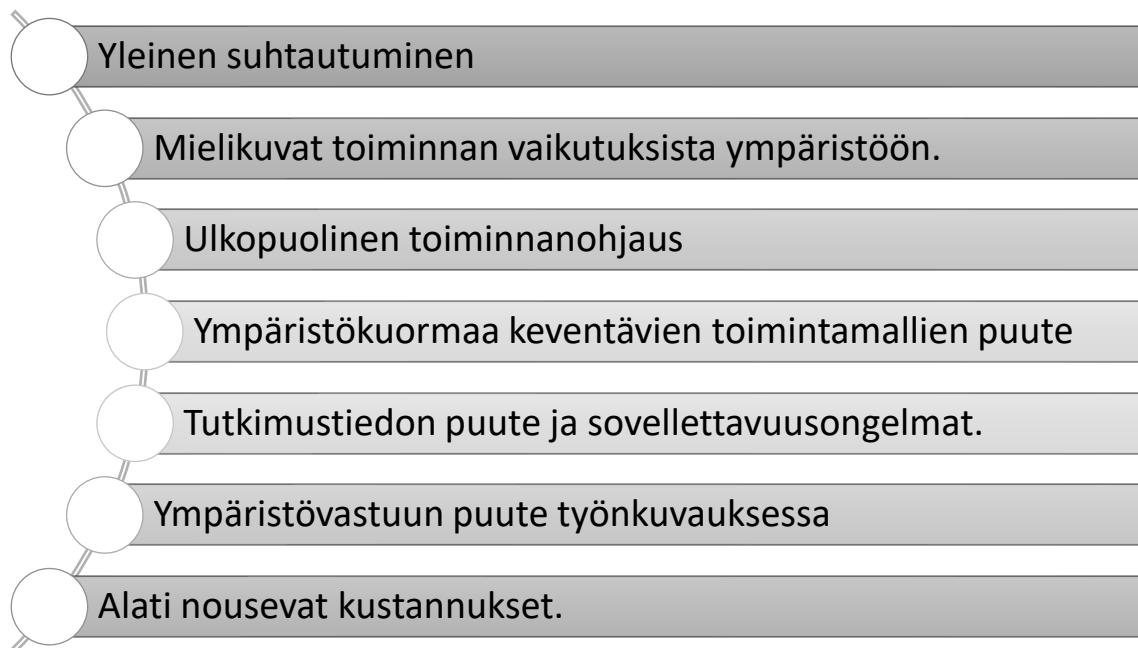
Elinkeinoelämän keskusliiton julkaisun mukaan, organisaation vastuullisuuteen vaikuttaa toki monia asioita, jotka voidaan karkeasti jakaa kolmeen tekijään:

- 1) Lainsäädännön edellyttämä minimitaso
- 2) Sidosryhmien odotukset ja vaatimukset
- 3) Johdon asettamat arvot, visio sekä tavoitetaso. (EK 2019.)

4.2 Ympäristövastuullinen toiminta ja haasteet terveydenhuollossa

Tähän mennessä ympäristön suojelu on ollut terveydenhuollon yksiköissä vapaaehtoista, mutta ympäristöasioihin on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Ympäristövastuullinen sairaalatoiminta sisältää paljon elementtejä, kuten ympäristövastuullinen hoitotyö, joidenkin sairaaloiden välinpitämättömyys ympäristöasioihin liittyen, eri hoitoyksiköiden näkökulmaa ympäristöasioihin ja myös terveydenhuollon ympäristökestävyys. (Kallio 2013, 12.)

Ympäristövastuullinen toiminta sairaaloissa on haastavaa. Omat haasteensa toiminnalle luovat Kallion (2013, 13) mukaan seuraavan kuvan 3 esittämät tekijät:



KUVIO 2. Ympäristövastuullisen sairaalatoiminnan haasteet (mukaiillen Kallio 2013, 13).

4.3 Ympäristöjohtaminen

Ympäristöjohtamisen tulisi Kallion (2013) mukaan kuulua myös terveydenhuollon toiminnan tehostamiseen. Ympäristöjohtaminen on liitetty osaksi sairaaloiden laatujohtamista. Avainroolissa on terveydenhuollon toimijoiden välinen yhteistyö ja luodut verkostot. Ympäristöasiat olisi otettava huomioon kaikissa toimintaketjuissa. Johdon on sitouduttava, työntekijöiden on motivoituttava ja hankinnoista olisi hyvä tehdä ympäristöystävällisiä. Kun kiinnitetään enemmän huomiota tavarantoimituksiin, laitehankintoihin ja jätekuljetuksiin, sairaaloiden tuottama hiilijalanjälki pienenee huomattavasti. (Kallio 2013, 11.)

Pitkäjänteisen kehitystyön takaamiseksi, sairaalaorganisaatiossa tulisi olla ympäristöasiantuntijoita ja yksikkökohtaisia ympäristövastaavia. Ympäristötiimi voisi lisätä tietoutta ympäristöasioista ja suunnitella sekä kehittää uusia käytäntöjä, jotta sairaalan ympäristöasioille saadaan tarvittava huomio. (Kallio 2013, 11.)

4.4 Terveydenhuollon ympäristövaikutukset

Kallio (2013) kuvaa ympäristövaikutuksen käsitteen gradussaan yhtä laajaksi ja epäselväksi kuin ympäristövastuunkin. Kallion mukaan sairaalatoiminnan suurin ympäristöä kuluttava tekijä on energian kulutus. Sähköä kuluu ympärivuorokautisesti toimivan yksikön toiminnan ylläpitämiseen, lämmitykseen ja valaistukseen. Energian kulutusta saadaan vähennettyä hankkimalla energiatehokkaita koneita, laitteita ja myös valaistukseen on kiinnitettävä huomiota. Moni ei varmastikaan ole ajatellut uudistuvan energian hyödyntämistä sairaalan energiantuotannossa. Toinen ympäristöä kuluttava tekijä on materiaalien hyödyntäminen. Hankintatoiminnassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota ympäristöystävällisiin pakkausmateriaaleihin. Kierrätykseen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Myös lääkejätteiden huolimaton käsittely aiheuttaa haittoja ympäristölle. (Kallio 2013, 8, 11-12.)

Julkinen terveydenhuolto voi näyttää suunnan pienemmille, yksityisille toimijoille. Julkisen terveydenhuollon tulisi suosia ympäristövastuullisia tuotteita. Lainsäädäntö ohjaa jo julkisia hankintoja, jotta julkiset varat saadaan kohdennettua oikein, hankitaan laadukkaita tuotteita ja kaikkia tarjoajia kohdellaan tasapuolisesti. (Kallio 2013, 12.)

5 YMPÄRISTÖASIOIDEN TALOUDELLINEN NÄKÖKULMA JA ARVIOINTI

Tässä luvussa käsitellään talouskasvua ja sen vaikutuksia ympäristölle. On puhuttu, että luonnonvarojen riisto ja talouskasvu ovat olleet sidoksissa toisiinsa ja tästä ajattelusta pitäisi päästä eroon. Luvussa kuvataan myös ympäristöjärjestelmää investointina ja sen mukanaan tuomia taloudellisia hyötyjä. Taloudelliset hyödyt esitetään tässä luvussa myös Soiten näkökulmasta.

5.1 Talouskasvu ja luonnonvarojen riistäminen kulkevat käsikädessä – vai kulkevatko?

Rajantie (2015) kuvaa artikkelissaan, kuinka talouskasvu ja luonnonvarojen riisto ovat tähän saakka kulkeneet käsikädessä, mutta tilanne ei voi enää jatkua samanlaisena. Talous ei voi enää kasvaa ympäristön kustannuksella ja näin ollen talouskasvu pitää kytkeä irti ympäristövaikutuksista. Saksassa tätä asiaa on tutkittu. Saksa on hyvä esimerkki kehittyneestä taloudesta, jossa talouskasvu ja hyvinvointi eivät ole enää riippuvaisia luonnonvarojen kulutuksesta sekä niiden aiheuttamista haitallisista ympäristövaikutuksista. (Rajantie 2015.)

Saksassa pyritään Rajantien (2015) mukaan käyttämään termiä resurssiviisaus, joka tarkoittaa, että hyvinvointi kasvaa, muttei enää haitallisten ympäristövaikutusten avulla. Hyvinvoinnin kasvaessa luonnonvaroja ei enää kuluteta haitallisesti. Artikkelissa pohditaan ympäristöasioiden ja taloudellisen toiminnan decouplingista eli irti kytkemisestä ja sitä, onko siinä todella onnistuttu. Tutkimuksen mukaan tämä ei ole onnistunut aivan täysin, vaikka ympäristövaikutukset ovatkin vähentyneet hyvälle mallille. Se, että Saksa pyrkii olemaan mallimaa, ei vielä riitä. Muidenkin valtioiden olisi otettava mallia ja keskityttävä talouskasvun kehittämiseen ilman luontoa tuhoavia keinoja. Tästä voidaan päätellä, että talouskasvu tapahtuu suurilta osin ympäristön kustannuksella. Artikkelin perusteella voisi helposti ajatella, että ympäristön suojeleminen tuo lisää kustannuksia ja on kallista. (Rajantie 2015.)

Tilastokeskuksen mukaan teollisuuden ympäristönsuojeluinvestoinnit kasvoivat vuonna 2017. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin kuitenkin enemmän julkiseen sektoriin. Tilastokeskuksen sivuilla oli taulukko 1, jossa oli hyvin kuvattuna ympäristönsuojelun kustannukset sektoreittain. Taulukossa kustannukset on esitetty miljoonina euroina. Taulukosta päätellen julkisen sektorin menot ovat vuosien saatossa aluksi laskeneet ja sen jälkeen jatkuneet tasaisena. Julkisen sektorin ympäristönsuojelumenoja

ei enää seurata aktiivisesti. Tämä on harmi, kun ajatellaan, että sairaalat ovat julkisen sektorin suurimpia ympäristön kuormittajia. (Tilastokeskus 2020.)

TAULUKKO 1. Ympäristönsuojelumenojen kohdentuminen sektoreittain v. 2015-2017. (mukaillen Tilastokeskus 2020).

<i>Sektori</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
<i>Julkinen</i>	1063 milj. euroa	675 milj. euroa	743 milj. euroa
<i>Teollisuus</i>	2631 milj. euroa	2729 milj. euroa	2724 milj. euroa
<i>Kotitaloudet</i>	845 milj. euroa	861 milj. euroa	893 milj. euroa

5.2 Ympäristöjärjestelmä investointina

Ympäristöjärjestelmä voi aluksi olla investointina kallis. Se vaatii resurssointia ja kustannuksia järjestelmän hankkimisesta ja standardoinnista. Pitkällä tähtäimellä ympäristöjärjestelmällä voidaan saavuttaa positiivisia ympäristövaikutuksia ja sitä kautta myös säästöjä.

ISO 14001:2015 -ympäristöstandardi maksaa 194,68 euroa. Laaditun ympäristöjärjestelmän standardointi maksaa yrityksen koosta ja standardointiyrityksestä riippuen 1000-9000 euroa. Koska Soite on iso organisaatio, standardoinnin kustannukset lähestyvät 9000 euroa ja sen lisäksi järjestelmän ylläpitäminen tuo kustannuksia. (SFS ry 2020.)

Kustannuksia tulee myös mahdollisesta pilotoinnista ja siitä, että järjestelmä pistetään käytäntöön ja organisaatioon hankitaan jokaiseen yksikköön samanlaiset jätteasiat, jotta lajittelu voi alkaa jo yksikötasolla. Kustannuksia tulee myös yksiköistä, joissa jätteitä ei voi infektioriskin vuoksi lajitella vaan kaikki pitää laittaa samaan jäteastiaan. Esimerkkinä tästä, infektiovastaanotto, jossa hoidetaan mahdollisia COVID 19 -virukseen sairastuneita potilaita.

Kustannuksia voi tulla myös siitä, kun hankintatoimessa aletaan kiinnittää huomiota elinkaariajatteluun ja tuotteiden ekologisuuteen. Ekologisemmat tuotteet ovat monesti kalliimpia, koska ekologiset materiaalit ovat kalliimpia.

5.3 Ympäristöjärjestelmä – merkittäviä hyötyjä

Oman ympäristöjärjestelmän laatiminen tuo organisaatioille merkittäviä hyötyjä. Kaikkein suurin näistä on taloudellinen hyöty. Kun ympäristöjärjestelmän laatimiseen on panostettu ja rakennettu järjestelmä vastaa organisaation rakenteita, tuloksena on merkittävät kustannussäästöt. Säästöjä saadaan aikaan jätehuollon kustannuksissa, energian kulutuksessa ja materiaalihankinnoissa. Ympäristöjärjestelmän avulla organisaatio voi varautua riskeihin etukäteen ja vahingon sattuessa on jo valmis toimintamalli, jonka avulla vahingon aiheuttamat kustannukset voidaan minimoida. (Pesonen ym. 2001, 13.)

Ympäristöjärjestelmän laatiminen on myös organisaation kilpailuvaltti, jonka avulla organisaatiolle saadaan luotua positiivinen imago asiakkaiden ja sidosryhmien silmissä. Samalla kirjallisen ohjeen laatiminen parantaa ympäristön suojelua, kun tiedetään, mitä on tehty. (Pesonen ym. 2001, 13.)

Kun ympäristöjärjestelmä vielä laatimisen jälkeen integroidaan osaksi johtamista ja toiminnan suunnittelua, voidaan saavuttaa myös etuja, joiden avulla vaikutetaan organisaation liiketoimintaan. Ympäristöjärjestelmällä paitsi lisätään henkilöstön ympäristötietoisuutta, voidaan saada aikaan kustannustehokkuutta tehostamalla materiaalihankintoja, vähentämällä energiankulutusta ja vähentämällä jätemääriä. Toimiessaan ympäristöjärjestelmä myös vähentää organisaation ympäristövaikutuksia. Kun järjestelmään määritellään myös palveluketjuja, voidaan koko organisaation ympäristötoimintaan vaikuttaa. (SFS ry 2020.)

Kun Soitessa pyritään pienentämään jätemääriä lajittelulla, energiankulutusta vähennetään eikä varastoida ylimääräisiä hoitotarvikkeita kaappeihin, vaan tilataan niitä vain tarpeeseen, voidaan saada aikaan merkittäviä säästöjä. Kun henkilöstö alkaa ajatella asiaa taloudellisemmin, voidaan jätemäärissä ja energiankulutuksessa sekä materiaalihankinnoissa saavuttaa vuositasolla jopa 5-10 prosentin vähennys.

Ympäristöjärjestelmällä Soite voi vähentää energiankulutustaan, vähentää jätemääriään, pienentää hiilijalanjälkeään, lisätä materiaalitehokkuutta ja lisätä henkilöstön ympäristötietoisuutta, jolloin kustannussäästöjä saadaan varmasti aikaan. Positiivisia kustannusvaikutuksia ja ympäristövaikutuksia saadaan aikaan lisäämällä hankintatoimeen tuotteiden ja laitteiden elinkaariajattelua. Kun käytetään kestäviä tuotteita, joiden varaosat ovat helposti saatavilla ja materiaalihankinnoissa kiinnitetään huomiota tuotteiden uudelleenkäytettävyyteen, kustannuksia saadaan pienennettyä, kun kertakäyttötuotteita saadaan vähennettyä. Toki sidosmateriaalit ovat asia erikseen, mutta esimerkiksi

kirurgisten instrumenttien uudelleenkäytettävyys luo säästöjä, kun niitä voidaan steriloida sairaalan omissa tiloissa

Oheisessa taulukossa 2, on esitetty ympäristöjärjestelmän tuomia kustannuksia ja sen mukanaan tuomia säästöjä. Taulukossa on arvioitu jätehuollon ja energiankulutuksen kustannuksia, jotka ovat suurin kustannuserä Soitessa. Kustannukset ovat arvioitu karkeasti, sähkö- ja vesi-yhtiöiden hinnastojen mukaan, Soiten todellisen kulutuksen pohjalta. Tarkkoja summia, mitä Soite sähköstä ja vedestä maksaa, ei ole saatavissa. Lisäksi kustannuksiin voivat vaikuttaa sähkön markkinahintojen kehitys, kilpailutukset sekä sähkö-, että jätepuolella. Pitää muistaa, että ISO 14001:2015 -standardi on kertamaksuinen ja siihen liittyvä alkustandardointi on kalliimpaa, kuin järjestelmän ylläpito. Standardointi ei tapahdu kerran vuodessa, mutta säännölliset ulkoiset auditoinnit on tehtävä vuosittain. Esimerkiksi kevyemmässä ympäristöohjelmassa riittää pelkästään sisäinen auditointi.

Taulukon 2 summat on koottu SFS ry:n sivuilta, eri standardointiyritysten sivuilta, Duunitorin palkkavertailusta sekä Kokkolan Energian hinnastosta, jossa sähköhinnaksi ilmoitettiin 5,76 snt/kWh ja siirtoveroksi 2,794 snt/kWh ja siirtomaksuksi 3,19 snt/kWh. Vesimaksut selvitettiin Kokkolan veden hinnastosta, jossa vesimaksu oli 1,36 e/m³ ja jätevesimaksu 2,15 e/m³. Jäteveden määrä arvioitiin samaksi kuin käyttöveden. Lisäksi mahdollisiin tarvikeinvestointeihin arvioitiin 10000 euroa, joka on arvioitu yläkanttiin.

Vuoden aikana säästöjä saadaan syntymään, kun jätteiden lajitteluun ja energian kulutukseen kiinnitetään huomiota. Vuoden aikana säästöjä ei tule paljon, mutta pitkällä tähtäimellä kustannussäästöjä syntyy varmasti paljon. Soitessa on hyvin realistista päästä 5-10% säästöihin, kun jätteiden lajitteluun ja energiankulutukseen aletaan kiinnittää huomiota. 5% säästöihin on helppo päästä pienellä panostuksella, 10% on mahdollista, kun Soitessa panostetaan ympäristöasioihin. Tietysti se, että Soite on alueena laaja ja yksiköitä on paljon, vaikuttaa säästöihin.

Kustannustehokkuus voidaan havaita kunnolla vasta siinä vaiheessa, kun kustannuksiin on otettu mukaan kaikki ympäristökustannuksiin vaikuttavat tekijät, kuten materiaalihankinta ja välinehuolto sekä siivoustoimi. Soite kuuluu kaukolämpöverkkoon, jonka kustannuksia ei ole nyt saatavilla.

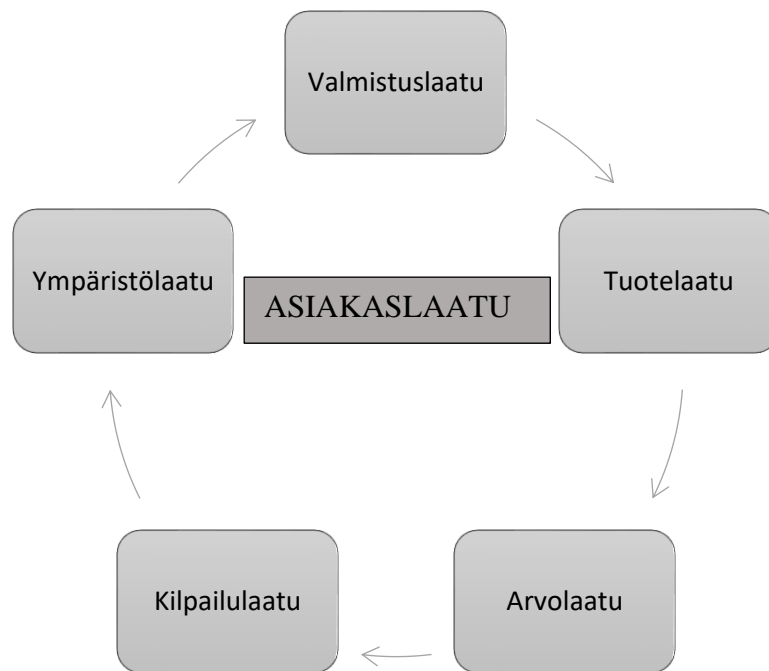
TAULUKKO 2. Ympäristöjärjestelmän kustannukset ja mahdolliset säästöt Soitessa.

	Kustannukset €/vuosi	Määrät	Vähennys- tarve	Määrät		Säästöt €/vuosi
				5%	10%	
Investoinnit		Maksaa itsensä takaisin, kun ympäristöjärjestelmä on otettu käyttöön ja tavoitteisiin on päästy.				
- tarvikkeet	10 000,00					
- ympäristöstandardi	194,68					
-standardointi	9 000,00					
Ympäristöasiantuntijan palkka sivukuluineen	62 000,00					
Yhteensä	81 194,68					
Jättekustannukset		Tn		Tn	Tn	
-Tavanomainen	121 000,00	294	5-10%	279	265	6050 - 12100
-Erityisjäte	117 000,00	93	5-10%	88	84	5850-11700
-Ongelmajäte	137 000,00	49	5-10%	47	44	13700-33850
-Tietoturva	9 000,00	17	5-10%	16	15	450-900
-Muu jäte		42	5-10%	40	38	
Yhteensä	384 000,00	495		470,00	446	26050-58550
Energiankulutus						
-sähkö ja lämpö	500 000,00 +	8621889 kWh	5-10%	8190795 kWh	7759700	25000-50000
siirtomaksu sis. Veron ja (ei sis. perusmaksua)	513350,00				kWh	25670-51335
-vesi (ei sis.perusmaksua)	61 200,00	45000 m ³	5-10%	42750 m ³	40500 m ³	3060-6120
-jätevesi (ei sis.perusmaksua)	96 750,00	45000 m ³	5-10%	42750 m ³	40500 m ³	4838-9675
Yhteensä	1171300,00		5-10%			58568
						117130
YHTEENSÄ	1 636 495,00					90198-175680
LOPULLINEN SÄÄSTÖ: Säästöt – investoinnit						9000-94486 euroa

Jos saavutetaan 5-10% säästöt, ympäristöjärjestelmä on investointina kannattava. Ympäristöjärjestelmän avulla saadaan vähennettyä kustannuksia ja myös Soiten haitallisia ympäristövaikutuksia.

6 LAATU- JA YMPÄRISTÖSTANDARDIT

Laadun käsitetään yleisesti liittyvän tuotteiden valmistuslaatuun ja laadunvalvontaan. Laatu ei ole pelkästään sitä, että liukuhihnalta valitaan tuote ja tarkastetaan se laadun osalta. Laatu sisältää paljon muitakin asioita. Laatumäsitelmä riippuu tarkastelunäkökulmasta. Parhaimmillaan laatustandardi ottaa kantaa valmistuslaatuun, joka määrittää tuotteen valmistusta ja tuotetoleranssien toteutumisen. Tuotelaatu korostaa suunnittelun osuutta, arvolaatu puolestaan kustannustehokkuutta. Kilpailulaatu erottaa tuotteen kilpailijan vastaavasta tuotteesta. Ympäristölaatu on tuotteen laatu tarkasteltuna ympäristön ja yhteiskunnan näkökulmista. Asiakaslaatu (KUVIO 3), puolestaan mittaa asiakkaan tarpeiden ja odotusten täyttämistä kaikkien muiden osa-alueiden lopputuloksena. (Lecklin 2006, 20.)



KUVIO 3. Laadunhallinnan osa-alueiden kokonaisuus (mukaiillen Lecklin 2006).

Jotta laatua voidaan standardoida ja sen valvonnasta tulee osa yrityksen strategiaa ja jokapäiväistä arkea, on laadittu ISO-standardeja. Näiden pohjalta on myös laadittu muitakin toimialakohtaisia laatu-, ympäristö- tms. standardeja, joiden avulla organisaation laadunhallinnan perusvaatimukset täyttyvät. Asiakas on kuitenkin kaiken laatuajattelun keskiössä. Siksi onkin tärkeää määrittää kuka on asiakas,

jolle laatua halutaan tarjota. Maailman tunnetuin standardi on ISO 9001. Standardilla on yli 1,1 miljoonaa sertifioitua käyttäjää Suomessa ja maailmalla. (ISO 9000:2015.)

6.1 ISO 9001:2015 -laatustandardit

Laatustandardien tavoitteena on asiakkaan kokema paras mahdollinen arvo, mutta ei pidä unohtaa, että laatu käsittää myös muita elementtejä. ISO-standardit ohjaavatkin yrityksiä kohti parempaa toimintaa ja jopa parempaa tuottavuutta. Standardi määrittelee laadun käsitteenä:

Organisaation tuotteiden ja palveluiden laatu määräytyy sen mukaan, mikä on niiden kyky täyttää asiakkaiden vaatimukset ja mikä on niiden tarkoitettu ja tahaton vaikutus olennaisiin sidosryhmiin. (ISO 9000:2015, 6)

Laatujärjestelmä on johtamisjärjestelmää suppeampi tekninen järjestelmä, joka keskittyy laatuasioihin. Siksi ISO 9000 -laadunhallintajärjestelmä on liitetty olennaiseksi osaksi monien yritysten johtamisjärjestelmää, koska sen avulla voidaan suunnata ja ohjata organisaation resursseja ja fokusta kohti laatua. Sen vuoksi yrityksellä tulisi olla vain yksi johtamisjärjestelmä, johon integroidaan muita hallintajärjestelmiä, kuten laadunhallinta, ympäristöasioiden hallinta, työturvallisuus ja taloushallinto. (Lecklin 2006, 29.)

ISO 9000 -laatustandardisarja sisältää useita standardeja, jotka perustuvat samoihin suosituksiin. Standardeja uudistetaan jatkuvasti ja niitä tarkistellaan jatkuvasti, jotta sarja pysyisi ajan tasalla alati muuttuvassa liike-elämässä. Sarjaan kuuluu:

- ISO 9000:2015 Laadunhallintajärjestelmät. Perusteet ja sanasto
- ISO 9001:2001 Laadunhallintajärjestelmät. Vaatimukset
- ISO 9004:2009 Organisaation johtaminen jatkuvaan menestykseen. Laadunhallintaan perustuva toimintamalli.
- ISO 19011:2012 Johtamisjärjestelmän auditointiohjeet.

(ISO 9000:2015.)

ISO-standardi on jäsennelty isoihin kokonaisuuksiin, jotka on jaettu pienempiin osiin.

ISO 9001:2015 -standardi sisältää ylätasolla osa-alueet soveltamisalasta, velvoittavista viittauksista sekä käytettävistä termeistä ja määritelmistä. Loput osa-alueet sisältävät standardit, jotka koskettavat organisaation järjestelmän vaatimuksia. Näitä ovat organisaation toimintaympäristön määrittäminen,

johtajuus, suunnittelutoiminnan vaatimukset, tukitoimintojen määrittäminen, toiminnan määrittäminen, suorituskyvyn arviointi ja laatuasioiden jatkuvan parantamisen suunnittelu. (ISO 9000:2015.)

Satokankaan mukaan on huomattava ISO 9001:2015 englanninkielisessä standardissa tehty käsittemuutos. Käsite management commitment on korvattu muodolla leadership and commitment. Käsitteenä management tarkoittaa tavoitteiden saavuttamista resurssinhallinnalla ja suunnittelulla. Leadership on ihmisläheisempi lähestymistapa ja tarkoittaa, että johtamismenetelmällä ohjataan ihmisiä ja saadaan heidät sitoutumaan organisaation tavoitteiden saavuttamiseen. (Satokangas 2014, 9-10.) Samaa leadership-termiä voidaan käyttää myös ISO 14001:2015 -ympäristöstandardin johtamisessa, koska laatu- ja ympäristöstandardit on laadittu niin, että ne voidaan helposti integroida toisiinsa (SFS ry 2020).

6.2 ISO 9000-hyödyt

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että ISO 9000- ja muidenkin ISO-järjestelmien käyttöönotosta on yritykselle suurtakin hyötyä. Toki järjestelmän ja toiminnan kehittämiseen pitää sitoutua ja työ on pitkäjänteistä eikä ihmeitä tapahdu yhdessä yössä. Ruotsissa Linköpingissä on tehty tutkimus, jossa havaittiin, että moni yritys hakee ISO 9001 sertifikaattia mainostarkoituksessa, asiakkaiden vaatimusten, tehokkuuden ja tuottavuuden vuoksi. Yritystä ei lainkaan kiinnosta yrityksen laadunhallinnan parantaminen. Tästä huolimatta yritykset ovat silti tunnistanee laadunhallintajärjestelmän hyödyt juurikin muilla osa-alueilla paitsi markkinoinnissa. Tutkimuksen mukaan tutkimuksen mukaan yritysten sisäiset menettelytavat, laatuasiat, yritysimage, asiakastyytyväisyys ja toimitusvarmuus ovat parantuneet. Lisäksi hyötyjä nähtiin parantuneiden työmoraalin, tuottavuuden ja kustannustehokkuuden muodossa. (Poksinska ym. 2002, 298-301.)

Poksinskan (2010) mukaan sisäiset ja ulkoiset olosuhteet vaikuttivat yrityksen laadunhallintajärjestelmän rakentamiseen ja siitä saataviin hyötyihin. Jokainen yritys on erilainen ja myös laadunhallintajärjestelmän vaikuttavuus on erilaista. Laadunhallintajärjestelmän vaikuttavuuteen vaikuttavat nykyinen laadunhallinta, henkilöstön motivaatio sekä osallistaminen, strategiat, auditointi sekä asiakasvaatimukset.

6.3 SHQS Social and Healthcare Quality Standards

Soitessa on käytössä SHQS-standardit. Nämä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille kohdennettuja laadunhallinnan ja laadunvarmistuksen arviointikriteeristöjä. Ajatuksena on, että organisaatio arvioi toimintaansa ja suhteuttaa toiminnan lainsäädäntöön, valtakunnallisiin suosituksiin, hyviin hoitokäytänteisiin, näyttöön perustuvaan toimintaan ja laadunparantamiseen. (LabQuality 2020.)

SHQS-standardit ovat tie jatkuvaan parantamiseen. SHQS on laadunhallinnan työkalu. Se on tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille tukemaan johtamista ja prosessien jatkuvaa kehittämistä. SHQS on kehitetty nimenomaan suomalaisten terveydenhuollon yksiköiden käyttöön ja vastaamaan laadun arviointia koskeviin tarpeisiin. Tällä hetkellä Soiten lisäksi yhteensä yli 100 organisaatiota käyttää SHQS-laatuohjelmaa. (LabQuality 2020.)

SHQS-kriteeristö pohjautuu The International Society for Quality in Health Care-kattojärjestön ja ISQua-järjestön periaatteisiin, jotka perustuvat myös ISO 9001 -laatustandardin keskeisiin vaatimuksiin. Standardit ovat vain sovellettu sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin. Kriteeristössä määritellään vaatimukset strategiseen johtamiseen, toimintojen järjestämiseen ja asiakas/potilasturvallisuuteen. Kriteeristön avulla sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköt saavat työkaluja palvelutoiminnan ja johtamisen laadun arviointiin ja kehittämiseen. Kehitystyötä tehdään yhdessä LabQualityn sidosryhmien kanssa. Näitä ovat järjestelmää käyttävät terveydenhuollon yksiköt. Standardia päivitetään jatkuvasti, mutta järjestelmää uusitaan isommin neljän vuoden välein. (LabQuality 2020.)

LabQualityn (2020) kriteeristö sisältää omat kriteerinsä johdolle (LIITE 2) sekä yksiköille ja prosesseille. Yksiköiden ja prosessien kriteeristön avulla arvioidaan ja kehitetään yksiköiden toimintaa ja prosesseja niin sisäisin arvioin kuin ulkoisin auditoinnein. Yksiköille ja prosesseille tarkoitettu arviointi sisältää kolme arviointiosiota, joita ovat johtaminen, voimavarojen hallinta ja prosessien hallinta. (LabQuality 2020.)

SHQS-standardi tarkastelee johtamista, voimavarojen hallintaa ja prosessien hallintaa. Vaikka kummassakin kriteeristössä on samoja asioita, on painotus yksikkö- ja prosessitasolla erilainen verrattuna johdon tasoon. Johdon kriteeristössä osa-alueita käydään syvällisemmin läpi. (LabQuality 2020.)

SHQS-standardissa on vaatimuksia, joiden avulla ympäristöjärjestelmä voidaan integroida siihen. Organisaation toimintaa koskee lainsäädännön vaatimukset, joiden mukaan organisaatiossa tulee olla

esimerkiksi valmiussuunnitelma, poistumisturvallisuusselvitys, pelastussuunnitelma sekä riskienhallintasuunnitelma. Nämä kaikki sisältävät oman kohdan ympäristöasioille. SHQS-standardi määrittelee myös vastuuhenkilöiden tarpeen. Ympäristöasioissa tulee myös olla oma kokopäivätoiminen vastuuhenkilö. (LabQuality 2020.)

SHQS-standardissa määritetään säännöllinen seuranta kaikessa toiminnassa, jolloin ympäristöjärjestelmän toteutumisen seuranta on helposti integroitavissa tähän seurantaan. Taloudellista suorituskykyä seurataan myös, jolloin ympäristöjärjestelmän tuomia kustannuksia ja säästöjä kyetään seuraamaan luotettavasti. SHQS määrittää yhdeksi laadun työkaluksi riskiarvioinnin, johon myös ympäristöriskit kuuluvat. Nämä ovat olennainen osa julkisen sektorin toimintaa. SHQS-standardissa mainitaan erityisesti maine- ja vastuuriskit, jotka liittyvät myös ympäristöasioiden hoitamiseen. (LabQuality 2020.)

Tiedonhallinnan osalta SHQS-standardissa on mainittu, että henkilöstöllä on oltava pääsy toimintaa koskeviin asiakirjoihin. Soitessa on käytössä Soitenet eli intranet, johon voidaan sisällyttää myös ympäristöasioita koskevat tiedostot. (LabQuality 2020.)

SHQS-standardi määrittää laadunhallinnan vaatimukset. Aiemmin on mainittu, että laatu- ja ympäristöjärjestelmä ovat integroitavissa toisiinsa, joten SHQS-standardin laatuvaatimuksia voidaan soveltaa myös ympäristöstandardin laatimisessa. (LabQuality 2020.)

6.4 ISO 14001:2015 -ympäristöstandardit

ISO 14001-standardi on kansainvälisesti tunnustettu standardi ympäristöasioille. Koska tähän standardiin olennaisesti liittyvä ISO 9001 -standardi määrittelee vaatimukset eri osa-alueille, tämä standardi määrittää ISO 9001-mukaiset vaatimukset ympäristön näkökulmasta. Organisaatioiden toiminnan on joka tapauksessa noudatettava lainsäädäntöä ja määräyksiä. Molemmat standardit noudattavat samaa pääotsikkorakennetta, ISO 9001 määrittää vaatimukset laadun ja ISO 14001 ympäristön näkökulmasta. Standardi määrittelee ympäristöasiat organisaation toimintaympäristön, johtajuuden, suunnittelun, tukitoimintojen, toiminnan, arvioinnin ja parantamisen osalta. (ISO 14001:2015.)

6.4.1 Organisaation toimintaympäristö.

Organisaation toimintaympäristön ymmärtäminen on tärkeää, ennen kuin ympäristöjärjestelmää aletaan laatia. Organisaation toimintaympäristöön liittyvät elementit voivat vaikuttaa joko hyödyllisesti tai haitallisesti ympäristöjärjestelmälle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Haluttuihin tuloksiin ei välttämättä päästä, jos ei ymmärretä, millaisia mahdollisuuksia organisaatiolla on vaikuttaa omaan toimintaansa. Tähän taas vaikuttaa joukko ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä. (ISO 14001:2015.)

Näitä tekijöitä ovat organisaation ympäristönäkökohdat ilmastoon, ilmanlaatuun, vedenlaatuun, saastumiseen ja luonnonvarojen saatavuuteen liittyen. Organisaation toimintaympäristön määrittämiseen vaikuttavat myös kulttuuriset, yhteiskunnalliset, poliittiset, lainsäädännölliset, taloudelliset ja teknologiset tekijät, sekä luonnon oloihin liittyvät tekijät. Myös kilpailu, kansainväliset, kansalliset, alueelliset ja paikalliset tekijät vaikuttavat organisaation toimintaan. (ISO 14001:2015.)

Organisaation sisällä sen toiminnot, tuotteet, palvelut, strategia, kulttuuri ja osaaminen sekä kyvykkyys vaikuttavat. Nämä asiat on siis tunnettava ennen kuin organisaatiossa aletaan laatia ympäristöjärjestelmää ja siihen liittyviä tavoitteita. Tätä tietoa hyödynnetään ympäristöjärjestelmän luomiseen, käyttöönottoon, ylläpitämiseen ja jatkuvaan parantamiseen. (ISO 14001:2015.)

Organisaation toimintaympäristöön liittyy myös olennaisena osana sidosryhmien tunnistaminen ja niiden tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen. Ympäristöjärjestelmää laadittaessa on ymmärrettävä toiminnan kannalta olennaisimpien sidosryhmien odotukset ja tarpeet. Näiden tarpeiden osalta on määriteltävä, mitkä niistä on pakollisia toteuttaa. Näitä tarpeita kutsutaan myös sitoviksi velvoitteiksi. (ISO 14001:2015.)

Yllä mainituilla asioilla on vaikutusta organisaatioon kohdistuviin riskeihin ja mahdollisuuksiin ja näin ne pystytään käsittelemään ja hallitsemaan paremmin. Täytyy kuitenkin muistaa, että sidosryhmien vaatimukset eivät välttämättä ole yhtäläisiä organisaation vaatimusten kanssa. Siksi on tärkeää tunnistaa, ovatko vaatimukset pakollisia, esimerkiksi lainsäädännöllä säädettyjä, vai ovatko vaatimukset sellaisia, joiden toteuttaminen on organisaatiolle vapaaehtoista, esimerkiksi sopimussuhde asiakkaan kanssa. (ISO 14001:2015.)

6.4.2 Johtajuus

Ympäristötavoitteiden integroiminen organisaation laatujärjestelmään on organisaation johdon vastuulla. Mikäli ympäristötavoitteet pyritään saamaan osaksi organisaation toimintaa, on johdon sitouduttava tuloksellisuuden seurantaan ja ohjaamiseen. Ylimmän johdon on osoitettava vastuunsa ja sitoutumisensa osallistumalla ympäristöjärjestelmän toteuttamiseen. Samalla johto varmistaa, että organisaatiolla on ympäristöpolitiikka ja asetetut ympäristötavoitteet, jotka ovat yhdenmukaisia organisaation strategian ja toimintaympäristön kanssa. Samalla johdon on varmistettava, että ympäristöjärjestelmän vaatimukset sulautetaan liiketoimintaprosesseihin, tarvittavat resurssit ovat saatavilla, koko organisaatiolla on tieto ympäristöasioiden vaikuttavuudesta sekä se, että ympäristöjärjestelmän vaatimuksia noudatetaan. (ISO 14001:2015.)

Organisaation ylimmän johdon on otettava vastuu ympäristöjärjestelmän käytöstä ja laadittava ympäristöpolitiikka organisaatiota varten. Organisaation johdon on muistettava, että ympäristöjärjestelmä vaatii jatkuvaa kehitystä eikä sitä voi pitää pelkästään saavutettuna meriittinä, vaan sen ylläpito vaatii työtä myös jatkossa. Johtajuus sisältää jo mainittujen ympäristöjärjestelmään sitoutumisen ja ympäristöpolitiikan laatimisen lisäksi organisaation roolien, vastuiden ja valtuuksien määrittämisen. (ISO 14001:2015.)

6.4.3 Suunnittelu

Organisaation on ympäristöjärjestelmän suunnittelulla pyrittävä osoittamaan sen kiinnostus ympäristöasioita kohtaan. Kun organisaatio suunnittelee ympäristöjärjestelmää, siihen on yhdistettävä ympäristönäkökohtia, velvoitteita, riskitekijöitä, mahdollisuuksia sekä prosesseja, joilla pyritään vähentämään ympäristön kuormitusta. Toimivat prosessit ovat avainsana matkalla toivottuihin tavoitteisiin. Suunniteltaessa ympäristöjärjestelmää on huomioitava riskit ja mahdollisuudet, ympäristötavoitteet ja niiden saavuttamiseen tarvittavien toimenpiteiden suunnittelu, ympäristönäkökulmat sekä sitovat velvoitteet. (ISO 14001:2015.)

6.4.4 Tukitoiminnot

Ympäristöjärjestelmä määrittelee organisaation sisäiset, ympäristöjärjestelmän käyttöä helpottavat ja tukevat toiminnot tukitoiminnoiksi. Organisaation on järjestettävä tukitoiminnot, jotka auttavat ympäristöjärjestelmän toteutumisessa ja takaavat järjestelmän helpon käytön. Määritettäessä tukitoimintoja on huomioitava riittävät resurssit, henkilöstön ja johdon pätevyys, jokaisen työntekijän tietoisuus ympäristöasioista, viestintätavat, mahdollisesti tarvittavat ympäristöraportit sekä sitä kautta dokumentoitu tieto, esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointiin käytettävät lomakkeet ja asiakirjat, joita päivitetään jatkuvasti. (ISO 14001:2015)

6.4.5 Toiminta

Ympäristöjärjestelmä määrittelee organisaation ympäristötoiminnan ja sitä ohjaavat periaatteet, joilla organisaation aiheuttamia ympäristöhaittoja pyritään vähentämään. Nämä toiminnot pitää aloittaa eniten haittoja aiheuttavista toiminnoista ja sitten jatkaa muissa toiminnoissa. Ympäristötoiminnan on oltava hyvin suunniteltua ja ohjattua, jotta organisaatio voi saavuttaa ympäristöjärjestelmän asettamat vaatimukset ja tavoitteet. Ympäristöjärjestelmässä on määritettävä hätätilanteiden varalle tehty toimintasuunnitelma.

(ISO 14001:2015.)

6.4.6 Suorituskyvyn arviointi

Kun organisaatiossa pyritään systemaattisesti ympäristöjärjestelmän edellyttämien toimintojen hallitsemiseen ja parantamiseen, on syytä kiinnittää huomiota myös säännöllisiin arviointeihin ja tarkasteluun. Säännöllinen tarkastelu auttaa organisaatiota arvioimaan, onko tehty riittävät toimet, jotta asetettuihin tavoitteisiin päästään. Tehtyjä toimenpiteitä tulee seurata, mitata, analysoida ja arvioida säännöllisesti, sillä vain siten saadaan selville, ovatko tehdyt toimenpiteet viemässä organisaatiota tavoitteeseen. Arviointia voidaan suorittaa tarkastelemalla toimenpiteiden vaatimustenmukaisuutta sisäisin ja ulkoisin auditoinnein sekä johdon katselmuksin. (ISO 14001:2015.)

6.4.7 Parantaminen

ISO 14001:2015 -ympäristöjärjestelmän tärkein tavoite on ympäristönsuojelun tason parantaminen. Jokaisen ympäristöjärjestelmää haluavan organisaation on pyrittävä toimillaan jatkuvaan parantamiseen. Ympäristöjärjestelmä ohjaa organisaatiota kiinnittämään enemmän huomiota mahdollisiin poikkeamiin ja suunnittelemaan niille korjaavat toimenpiteet jo etukäteen. Lisäksi organisaation on kehitettävä jatkuvasti laatimaansa ympäristöjärjestelmää. Ei riitä, että se on tehty, vaan sen eteen on tehtävä työtä koko ajan. Organisaation ympäristöjärjestelmän on sovelluttava organisaation tarpeisiin, oltava tarkoituksen mukainen ja vaikuttava, jotta ympäristönsuojelun tasoa saadaan parannettua. (ISO 14001:2015.)

6.5 Muut ympäristöjärjestelmät

ISO 14001:2015 -standardin lisäksi SFS on laatinut EMAS:n eli Euroopan yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmän. EMAS on Euroopan Unionin jäsenmaille tarkoitettu järjestelmä, jonka tavoitteena on parantaa jäsenmaiden ympäristöasioiden hoitoa. EMAS pohjautuu ISO 14001:2015-ympäristöstandardiin samalla tavoin kuin SHQS-standardi pohjautuu ISO 9001:2015-laatustandardiin. ISO 14001:2015-standardin lisäksi vaaditaan ympäristöraportti tai -lausunto, jotta organisaatio saa ja voi käyttää EMAS-sertifikaattia. (ISO 14001:2015.)

7 LAADULLINEN TARVEKARTOITUSTUTKIMUS

Tutkimuksen menetelmänä käytettiin laadullista tarvekartoitustutkimusta, joka sopii työelämän tutkimukseen. Tulosten analysoinnissa käytettiin laadullisen toimintatutkimuksen analyysimenetelmää. Tässä osiossa kuvataan erilaisia tutkimusmenetelmiä. Pääpaino tässä osiossa on laadullisessa tutkimuksessa ja käytetyissä tutkimus- ja analyysimenetelmissä.

7.1 Määrällinen tutkimus

Määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan selvittää tutkittavana olevan kohteen ominaisuuksia tilastojen ja numeeristen arvojen avulla. Määrällinen tutkimusmenetelmä on hyvin käyttökelpoinen, kun ongelmia halutaan luokitella tai halutaan selvittää erilaisia syy-seuraussuhteita. Määrällinen tutkimus on toimiva menetelmä, kun halutaan vertailla tai halutaan saada numeerisia tuloksia. (Heikkilä 2014, 7.)

7.2 Laadullinen tutkimus

Tässä tutkimuksessa keskitytään laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen, koska tämän tutkimuksen tarkoituksena on käsitellä aineiston merkityksiä. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään faktoja eli tosiasioita tutkittavan kohteen ominaisuuksista, laadusta ja merkityksestä käsillä olevan ongelman osalta. Laadullinen tutkimus sisältää useita erilaisia menetelmiä. Nämä menetelmät auttavat rakentamaan kokonaisuuden tutkittavasta ongelmasta eri näkökulmien, kuten ympäristön, tarkoituksen, merkityksen, ilmaisuuden ja kielellisen näkökulman kautta. (Heikkilä 2014, 7.)

Laadullisella tutkimuksella on omaleimaisia traditioita ja lähestymistapoja, mutta myös aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Laadullisella tutkimuksella voidaan tutkia ihmistä ja hänen elämäänsä sekä kokemuksiaan. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän ja moniulotteisten vaikutussuhteiden kuvaaminen. Tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan laajana kokonaisuutena. (Hirsjärvi ym. 2004, 151-157.)

Laadullinen tutkimus voidaan rakentaa aiempien aiheesta löytyvien tutkimusten ja teorioiden pohjalle. Näihin voidaan lisätä empiirisiä aineistoja ja tutkijan omaa päättelyä. Laadullinen tutkimus ei rajoitu pelkästään aineistoihin, vaan siihen voidaan lisätä tilastoja ja aineistoa voidaan osittain analysoida myös määrällisellä otteella. (Töttö 2004, 9-20.)

Laadullisessa tutkimuksessa on yksi elementti, jota ei voi sivuuttaa. Tämä elementti on arvolähtökohdat. Arvojen avulla saamme muodostettua näkökulman tutkittavaa asiaa ja ilmiötä kohtaan. Arvot auttavat myös ymmärtämään asioita ja ilmiöitä kokonaisvaltaisemmin. Arvolähtökohtien lisäksi tutkijan omat käsitykset, tietopohja ja arvot vaikuttavat tutkimusvastausten tulkintaan. Voidaan sanoa, että laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole absoluuttisia tai tieteellisesti todistettavia, koska ne sisältävät tutkijan omia tulkintoja. Laadullisen tutkimuksen avulla saadaan tuotettua todellista tietoa. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.)

Laadullisen tutkimuksen tyypillisin piirre on kokonaisvaltainen tiedonhankinta. Aineisto on koottu luonnollisista ja todellisista tilanteista. Aineisto käsitellään yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti. Aineistosta tehdään yleistyksiä ja etsitään merkityksellisiä teemoja. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

7.3 Tarvekartoitus

Tässä tutkimuksessa näkökulmaa ympäristöasioihin Soitessa haettiin laadullisen tarvekartoitus-tutkimuksen avulla. Suurimpaan osaan työelämän tutkimusta, kehittämistä ja innovaatiotoimintoja liittyy paljon tarvekartoitukseen perustuvaa parannustyötä. Tämä työ on luonteeltaan jatkuvaa tai pienin askelin etenevää toimintojen uudistamista. Uudistaminen ja kehittäminen voivat liittyä tuotteeseen, arvoketjuun, valmistusprosessiin, kommunikaatiokanavaan tai asiakassuhteisiin. Tarvekartoitusta voidaan myös hyödyntää esimerkiksi jätteiden käsittelyyn, ympäristönäkökohtien tunnistamiseen ja ympäristöjärjestelmän laatimisen tarpeen selvittämiseen. (Pitkäranta 2014, 44.)

Yleensä työelämästä lähtevä tutkimus on luonteeltaan jatkuvaa tarpeen kartoitusta ja tutkimuksen avulla etsitään ratkaisua kulloinkin käsillä olevaan ongelmaan. Kaikessa työelämää koskevassa tutkimuksessa lähtökohtana on tarve, johon etsitään vastausta. Tavoitteeksi tuleekin asettaa se, että ratkaisut edistävät uusia käytäntöjä tai kehittävät vanhoja. Tutkimuksen tarpeena ei voi esittää itsestään selviä asioita, joihin löytyy paljon valmiita vastauksia. Tarpeet pyritään kartoittamaan nykytilanteen mukaan ja sen jälkeen

löydettyjä tarpeita on analysoitava, jotta niistä löydetään ne oikeat ja tarpeelliset kehityskohteet. (Pitkäranta. 2014, 44.)

Tarvekartoitus on tärkeä osa liiketoiminnan kehittämistä yrityksissä. Tarvekartoitus on hyvin yleishyödyllinen menetelmä, kun etsitään ratkaisuja ihmisten ja yhteisöjen ongelmiin. Tarvekartoituksen avulla saadaan hyviä tuloksia projekteissa, joissa pyritään parantamaan yrityksen suorituskykyä. Hyvä lähtökohta tarvekartoitukselle on, että yrityksessä ollaan tyytymättömiä nykytilanteeseen riippumatta ongelmasta tai mahdollisesta ratkaisusta. Tarvekartoitustutkimuksessa vertaillaan nykytilannetta haluttuun tilanteeseen sekä määritetään, mitä ongelmia nykytilanteessa on ja kuinka ne saadaan ratkaistua. Tarvekartoitusta voidaan hyödyntää myös vanhojen ongelmien ja tulevaisuuden mahdollisuuksien kartoittamisessa, kehityksen luomisessa ja yritystoiminnan kasvua tavoiteltaessa. (Sleezer ym. 2014, 1, 16-18.)

Laadullinen tarvekartoitustutkimus vaatii tarkkaa analyysia asiakkaasta. Tässä tutkimuksessa asiakas oli Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soite. Tarvekartoitustutkimukseen tulee sisällyttää ja huomioida kaikki saatavilla oleva informaatio päätöksistä, toiminnoista ja muusta, jotta saadaan selvitettyä, mitä toimenpiteitä tulee tehdä, jotta tutkimuksella saavutetaan paras mahdollinen lopputulos erityisesti asiakkaan kannalta. (Sleezer ym. 2014, 133.)

Tarvekartoitustutkimuksella tutkitaan projektien toteuttamiskelpoisuutta lakien, ympäristön, kulttuurin ja muiden vaikuttavien tekijöiden näkökulmasta. Tarvekartoituksen avulla voidaan myös varmistaa resurssit. Tarvekartoitustutkimuksen lähtökohtana voivat olla aiemmin mainittujen lisäksi uusien ohjelmien kehittäminen, väliintulo tai palveluiden kehittäminen. Samalla voidaan saada luotua uusia verkostoja, joiden avulla toimintaa voidaan yhdessä kehittää. (Royse ym. 2009, 9, 17-19.)

7.4 Tarvekartoituksen tulosten analysointi laadullisen toimintatutkimuksen menetelmällä

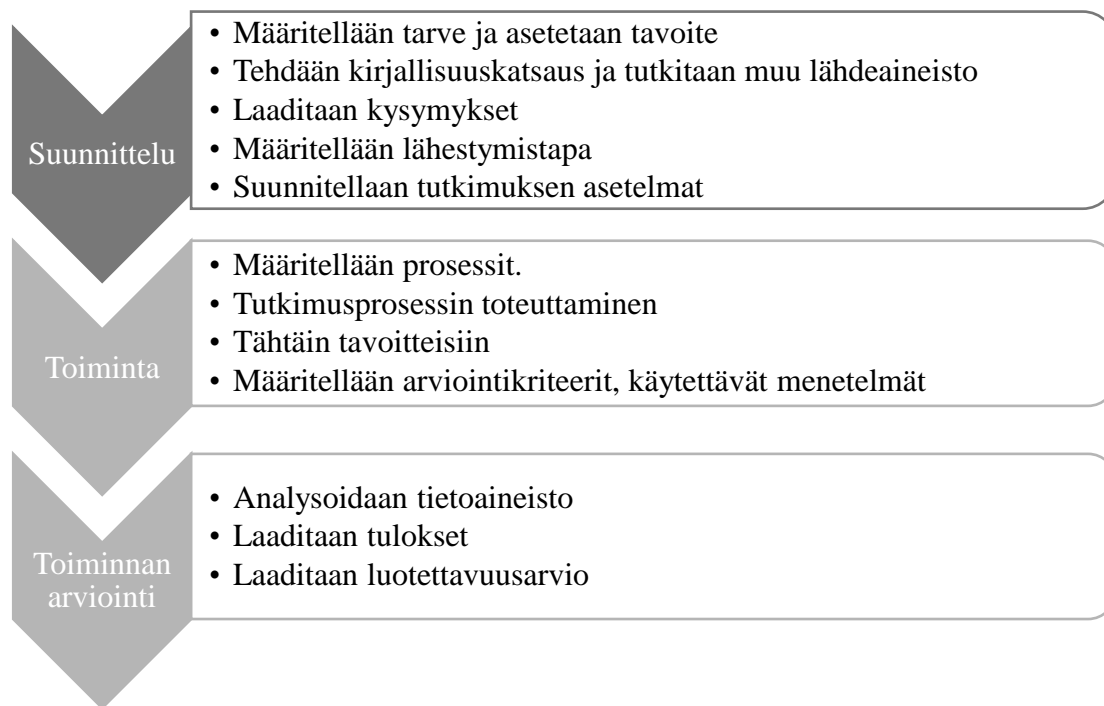
Tähän opinnäytetyöhön liittyvällä tutkimuksella pyrittiin saamaan vastauksia seuraaviin ongelmiin:

- Mikä on yksiköiden palveluesimien ja johdon näkökulma, kuinka ympäristöasiat saadaan käytäntöön?
- Millaisia taloudellisia vaikutuksia ympäristöjärjestelmän laatimisella olisi Soitelle?
- Millaista taloudellista hyötyä Soite voi saada laatimalla ympäristöjärjestelmän?

- Mitä muut sairaanhoitopiirit tekevät ympäristöasioiden eteen ja mitä Soite haluaa tehdä paremmin kuin muut?
- Millaisia jatkotoimenpide-ehdotuksia tutkimuksella selviää?

Tämä tarvekartoitus suuntautui käytännön työn kehittämiseen. Tavoitteena oli selvittää, millä tavoin voidaan kehittää Soiten ympäristöasioita. Kun tutkimus suuntautuu käytännön työhön ja tarpeeseen, voidaan puhua laadullisesta toimintatutkimuksesta. On luontevaa käyttää tarvekartoituksen analysoinnissa laadullisen toimintatutkimuksen menetelmää. Toimintatutkimus on systemaattista ja sen avulla saadaan selvyys tarpeista ja toimenpiteistä, joiden avulla voidaan muuttaa ja kehittää uusia käytäntöjä ja keinoja, joilla käytäntöä saadaan muutettua. (Pitkäranta 2014, 107-109.)

Toimintatutkimuksen syklinen prosessi toteutui tässä tutkimuksessa. Toimintatutkimuksessa valitaan ensin päämäärät. Tässä tapauksessa päämääräksi valittiin ympäristöjärjestelmän tarpeen selvittäminen. Sen jälkeen selvitettiin, millaisin keinoin päämäärään voidaan edetä. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millaisia asioita Soiten ympäristöjärjestelmän tai -ohjelman tulee sisältää. Kun keinot oli selvitetty, voitiin selvittää, millä tavoin tavoitteisiin päästään. Prosessi on kuvion 4, kaltainen. (Pitkäranta 2014, 107-109.)



KUVIO 4. Toimintatutkimuksen prosessi (mukaillen Pitkäranta 2014, 107-109).

Toimintatutkimus on suoraan yhteydessä käytännön työhön. Sen avulla voidaan järjestelmällisesti kehittää ratkaisuja ongelmatilanteisiin ja kehittämishankkeisiin. Toimintatutkimuksen analyysi voi olla empiirinen menetelmä, jossa pureudutaan ilmiöön ihmisten kokemana ”tässä ja nyt”. Toimintatutkimus voi olla myös hermeneuttinen, jolloin tutkimus joustaa tilanteen mukaan ja tuloksia voidaan tulkita vapaammin. (Pitkäranta 2014, 107-109.)

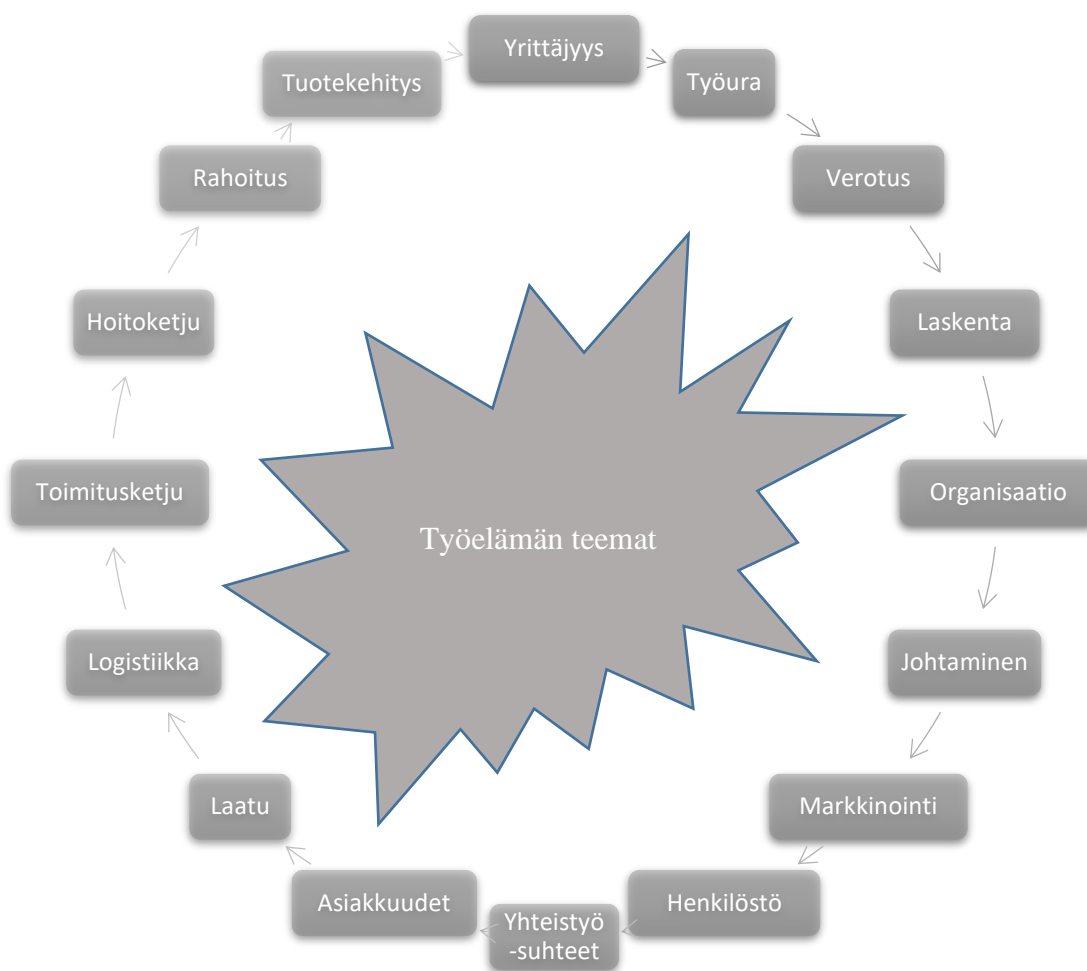
Yksi toimintatutkimuksen muodoista on keskustelu-diskurssianalyysi. Sillä pyritään yhteisesti hyväksytyihin näkemyksiin ja toimintaa kehitetään yhteistyön avulla. Tällainen toimintatutkimuksen muoto sopii hyvin myös sellaiseen tutkimukseen, jonka avulla pyritään kehittämään toimintaa. (Pitkäranta 2014, 107-109.)

8 TARVEKARTOITUKSEN VALMISTELU

Tässä kappaleessa käydään läpi Soiten lähtötilannetta ennen tätä tutkimusta. Kappaleessa käsitellään myös tutkimuksen toteuttamisen suunnitelmia ja kuvataan tämän tutkimuksen lähtökohtia.

8.1 Ympäristöjärjestelmän tarvekartoitus Soitelle

Työelämälähtöisen tutkimuksen johtoajatuksiksi eli teemoiksi sopivat seuraavassa kuviossa 5 esitetyt teemat, joista tutkija voi päättää häntä kiinnostavat teemat ja jatkaa tarvekartoitustutkimuksen prosessia eteenpäin. Nämä teemat toimivat tarvekartoituksen lähtötilana. Teemat ovat yhteenkuuluvia asiakokonaisuuksia, joiden avulla työelämälähtöiset tarpeet voidaan etsiä ja uudelleen määrittellä. Teemojen avulla voidaan varmistua, että tarve on merkittävä ja edistää käytäntöä. (Pitkäranta 2014, 45.)



KUVIO 5. Työelämälähtöisen tutkimuksen teemat (mukailten Pitkäranta 2014, 45).

Näistä teemoista tähän tutkimukseen voisi valita perspektiiviksi organisaation, johtamisen, henkilöstön, yhteistyösuhteet, laatu, logistiikka, toimitusketjut ja rahoituksen. Kun valinta on tehty, Pitkäranta (2014, 46-48) kehottaa miettimään tutkimuksen tarvetta. Tässä tutkimuksessa selkeä tarve oli uuden toimintajärjestelmän suunnittelu, koska Soitessa kehitetään uutta ympäristöjärjestelmää, johon tämä tarvekartoitustutkimus liittyy olennaisena osana. Kun teema ja tarve on kartoitettu, laaditaan kysymykset, joihin tutkimuksella pyritään vastaamaan.

Tässä tutkimuksessa olennaisessa roolissa olivat tarpeiden syy-seuraussuhteet, kustannus- ja hyötyvertailu, organisaation asiantuntijoiden näkemykset, lisäarvon tuottaminen ja pyrkimys saada johdon tuki työlle. Nämä asiat ovat sellaisia, jotka myös Pitkäranta (2014, 48-50) kehottaa tarvekartoitustutkimusta tehtäessä selvittämään.

8.2 Ympäristöasioiden nykytila Soitessa

Ympäristöjärjestelmän laatiminen on tärkeä asia, kun nyt puhutaan paljon ilmastonmuutoksesta ja yritysten hiilijalanjälkeä halutaan pienentää. Ympäristöasioiden hoitamiseen tarvitaan kaikkien sidosryhmien yhteistyötä. Jäteyritykseltä ei voida vaatia jätteiden ympäristöystävällistä kierrättämistä, jos jätteitä ei ole lajiteltu jo lähtöpäässä yksikkötasolla eli osastoilla ja poliklinikoilla. Jäteyritys ei niitä organisaation puolesta lajittele, koska sairaalajätteet ovat turvallisuusriski myös jäteyrityksen työntekijälle. Kierrättämisen on lähdettävä jo poliklinikoilta ja osastoilta. Kaikkea ei voi vain laittaa samaan roska-astiaan. On pyrittävä pois ”yhden roskiksen” ajattelusta. Sekajätekin on hyvä lajitella. Jokaiselle jätelajille on oltava oma, selkeästi merkitty jäteastiansa. Vaikka jäteyrityksen työntekijä on suojautunut asianmukaisesti suojalasein, maskein, käsinein ja turvajalkinein, pistotapaturmia ja muita tapaturmia voi tapahtua. Siitä aiheutuu ylimääräisiä kustannuksia erilaisten sairauslomien ja tutkimusten muodossa.

Kun puhutaan ympäristöasioista ja jätteistä, moni varmasti miettii, minne sairaalajätteet menevät. Soitessa energiajäte jaetaan kahteen ryhmään, joista ryhmä 1 sisältää muun muassa normaalin paperiroskan, leikkaustakit, kaarimaljat, lääkepurkit ja lääkelasit, muoviset instrumentit, pakkausmuovit, suojakäsineet, styroksin, drenipussit, letkut sekä laminointikalvot. Nämä jätteet kuljetetaan hävitettäväksi Pietarsaareen. Ryhmä 2 sisältää muun muassa vaipat, käytetyt sidokset, nahan, muoviset mapit, PVC-muovia sisältävät tuotteet, alumiinin, kynät ja kengät sekä vinyylikäsiineet. Ryhmän 2 jätteet kuljetetaan hävitettäväksi Ouluun. Ongelmajäte, johon kuuluvat särmäjätteet eli terävät

jätteet, kuten neulat ja lasiset lääkeampullit, lääkejätteet ja eettinen jäte, joita ovat kudokset, toimitetaan poltettavaksi Riihimäen ongelmajäteasemalle. Biojätteet toimitetaan hävitettäväksi Vaasaan. Tämä tutkimus ei ota kantaa sairaalakeittiön biojätteisiin. Muovi- ja pahvijätteet paalataan keskussairaalan Encorelta vuokraamalla paalaimella. Encore huolehtii myös tietosuojajätteen hävittämisestä.

Ympäristöjärjestelmän laatimisella ja jätehuollon kilpailutuksella haetaan säästöjä. Tällä hetkellä Soiten jätehuollon kustannukset pelkästään keskussairaalan osalta ovat korkeat, kuten taulukosta 3 voidaan päätellä. Koska Soite on vuokralla ympäristökuntien tiloissa, jätehuolto sisältyy siellä vuokraan ja kustannuksia on näin ollen vaikea eritellä kaikkien Soiten yksiköiden osalta.

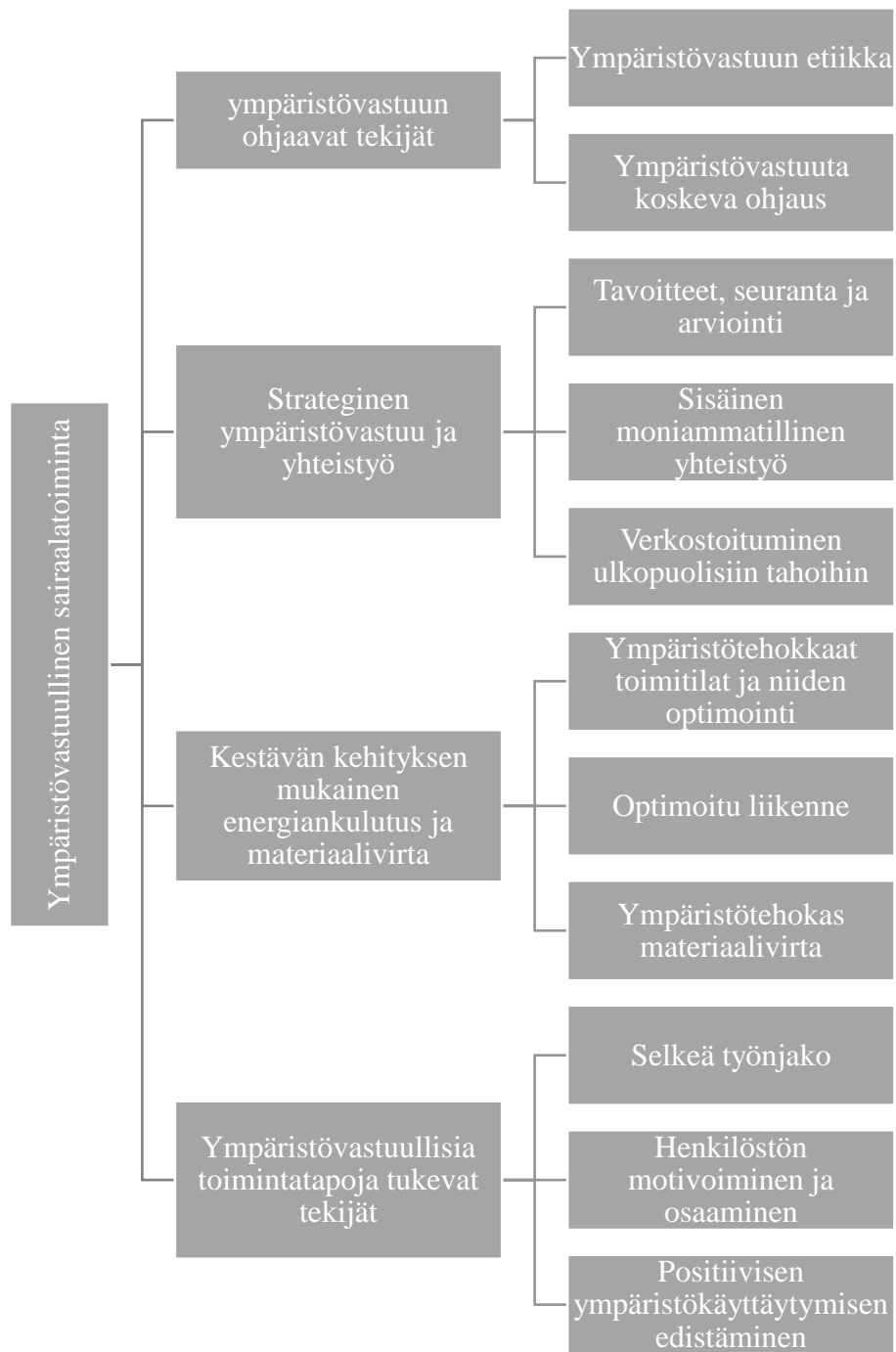
TAULUKKO 3. Jätehuollon vuosikustannukset Keski-Pohjanmaan keskussairaalassa (Soite 2020).

<i>Jätelaji</i>	<i>Sisältää</i>	<i>Kustannukset/€</i>
<i>Tavanomainen jäte</i>	Sekajäte	5000
	Energiajäte 1	93000
	Energiajäte 2	23000
<i>Eriyisjätteet</i>		117000
	Biojätteen osuus	18500
<i>Ongelmajäte</i>	• Lääkejäte	37000
	• Riskijäte	100000
<i>Tietoturva</i>	Tietoturvajäte	9000
YHTEENSÄ		384000

8.2.1 Ympäristöjärjestelmän edellytykset Soitessa

Ei riitä, että ympäristöjärjestelmä laaditaan Soitelle. Mikäli ympäristöjärjestelmä halutaan luoda, on ensinnäkin johdon sitouduttava ympäristöjärjestelmän jatkuvaan kehittämiseen. Samalla johdon on kehitettävä toimia, esimerkiksi koulutusta, jotta myös henkilöstö saadaan sitoutettua yhteiseen päämäärään. On mietittävä, kuinka ympäristönäkökulma saadaan mukaan Soiten päivittäiseen työhön.

Kallio (2013, 20) on gradussaan tutkinut, että sairaalatoiminnan ympäristövastuullisuus jakaantui neljään eri tekijään, jotka ohjaavat sairaaloiden ympäristöasioita. Nämä asiat tulevat ilmi kuviossa 6, ja ne tulee huomioida laadittaessa Soitelle omaa ympäristöjärjestelmää.



KUVIO 6. Sairaalatoiminnan ympäristövastuullisuutta ohjaavat tekijät (mukaillen Kallio 2013, 20).

8.3 Soiten ympäristöpolitiikka suhteessa muiden sairaanhoitopiirien ympäristöasioiden hoitamiseen.

Tämän tutkimuksen toimeksiannon jälkeen tarkasteltiin, millä tasolla Soiten ympäristöasiat ovat. Intranetissä oli hyvin vähän tietoa. Soitessa oli valmiina ainoastaan muutama ohje, jotka käsittelivät jätteiden lajittelua, lääkejätteitä sekä jätehuoltoa Soitessa. Mitään ympäristöjärjestelmiin liittyvää ohjeistusta Soitessa ei ole. Voidaan todeta, että kokonaisuutena tarkastellen Soiten ympäristöasioiden hoitaminen on vielä puutteellista ja vaatii kehittämistä.

Soite haluaa olla muita parempi tässäkin asiassa ja ottaa ympäristön paremmin huomioon organisaation toiminnassa, joten siksi oman ympäristöjärjestelmän laatiminen on ajankohtaista.

8.3.1 Soiten tarve rakentaa ympäristöjärjestelmä

Soitessa on selkeä tarve rakentaa ympäristöjärjestelmä. Järjestelmää voidaan hyödyntää tulevan jätehuollon, hankintatoimen, siivoustyön ja muun kilpailutuksen tukena, jolloin voidaan kilpailutukseen osallistuville yrityksille osoittaa, mitä heiltä vaaditaan. Ympäristöjärjestelmää vaaditaan myös, jotta Soite voi olla eturintamassa pienentämässä ympäristön kuormitustaan, energiankulutustaan sekä niiden kautta omaa hiilijalanjälkeään. Tutkimuksen tarkoituksena oli kyselytutkimuksen avulla selvittää, mikä on yksiköiden palveluesimiesten ja kuntayhtymän johdon näkemys ympäristöjärjestelmän tarpeelle. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, millaisia ajatuksia kyselyyn vastanneilla on ympäristöjärjestelmän kustannuksista ja tuoko ympäristöjärjestelmä Soitelle kustannuksia vai säästöjä.

Käytännössä, taulukossa 2 esitetyt, jätehuollon kustannukset ovat korkeita. Ne kattavat pelkästään keskussairaalan osuuden. Todellisuudessa kustannukset ovat suuremmat, jos vain kaikkien yksiköiden kustannukset voitaisiin laskea tähän yhteen. Kun Soiten jätehuollon kustannuksia vertaillaan muiden sairaanhoitopiirien jätemääriin ja kustannuksiin, on esimerkiksi Keski-Suomen sairaanhoitopiirin jätemäärä, 1150 tonnia, yli kaksinkertainen verrattuna Keski-Pohjanmaan keskussairaalan jätemäärään, 495 tonnia, mutta tässä on laskettu koko Keski-Suomen sairaanhoitopiirin määrä, ja täytyy muistaa, että Soite toimii hieman laajemmalla alueella ja yksiköitä on enemmän.

9 TARVEKARTOITUKSEN TOTEUTUS

Tässä osiossa käydään läpi laadullisen tarvekartoitustutkimuksen käytännön toteutusta ja tutkimustuloksia.

9.1 Sähköinen aineistonkeruu

Tutkimuskysely laadittiin hyödyntäen Webropolin sähköistä kyselykaavaketta. Kyselykaavake on nähtävillä liitteessä 3. Tarvekartoituksen kyselytutkimukseen laadittiin kolme erillistä osiota: taustadata, ympäristöasioiden lähtötilanne Soitessa ja ISO 14001:2015 -ympäristöstandardin osa-alueet.

Kyselykaavakkeen alussa oli kirje vastaajille ja sama kirje liitettiin saatteeksi sähköpostiviestiin, joka sisälsi linkin kyselylomakkeeseen. Kirjeessä kerrottiin, mihin tällä tutkimuksella ja kyselyllä tähdätään. Kyselykaavake sisältää 21 kysymystä, jotka jakautuvat seuraavan taulukon 4 mukaisesti.

TAULUKKO 4. Kyselykaavakkeen kysymysten jakautuminen

<i>Osa-alueet</i>	<i>Kysymyksiä</i>
<i>Taustadata</i>	6
<i>Lähtötilanne</i>	5
<i>ISO 14001:2015</i>	9
<i>Sana on vapaa</i>	1

Ensimmäisessä osiossa kartoitettiin taustadataa, jolla pyrittiin selvittämään vastaajan toimialue ja rooli Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvokuntayhtymä Soitessa. Taustadatatassa selvitettiin myös vastaajan ikä, sukupuoli ja palvelusvuodet kuntayhtymän palveluksessa. Taustadatatassa haluttiin selvittää, ovatko laatu- ja ympäristöstandardit vastaajalle tuttuja.

Toisessa osiossa selvitettiin ympäristöasioiden lähtötilannetta Soitessa. Haluttiin tietää, millaisia ympäristöasioita Soitessa halutaan huomioitavan ja millainen tarve oman ympäristöjärjestelmän laatumiselle on. Lisäksi haluttiin selvittää, kuinka jätteiden lajittelu toteutuu yksiköissä ja ollaanko

yksiköissä valmiita tehostamaan toimintaa ympäristöjärjestelmän mukaiseksi ja millä tavoin. Samalla selvitettiin, kuinka ympäristöjärjestelmän laatimisen uskotaan vaikuttavan kustannuksiin.

Kolmannessa osiossa selvitettiin ISO 14001:2015-standardin mukaisesti millaisia johtajuuteen ja ympäristöpolitiikkaan liittyviä asioita ympäristöjärjestelmään halutaan sisällyttää, millaisia asioita riskeistä ja mahdollisuuksista tulisi sisällyttää ja millaisia ympäristötavoitteita Soitessa tulisi asettaa sekä millaisilla toimilla tavoitteet voidaan saavuttaa. Kyselyssä selvitettiin, mitä asioita tulee huomioida resursseista, pätevydestä, tiedosta ja viestinnästä, kun ympäristöjärjestelmää laaditaan ja otetaan käyttöön. Kyselyssä selvitettiin myös, millaisia asioita suunnittelusta ja ohjauksesta sekä valmiustoiminnasta ja toiminnasta hätätilanteissa on huomioitava. Haluttiin myös selvittää, millä tavoin ja kuinka usein Soiten suorituskykyä ympäristöasioihin liittyen tulee seurata. Viimeisessä osiossa selvitettiin, millaisia ympäristöpoikkeamia Soitessa voi olla ja kuinka ne voidaan korjata. Viimeisenä oli osio, jossa vastaaja sai kertoa omia ajatuksiaan ympäristöasioihin ja tutkimukseen liittyen.

Linkki lähetetään sähköpostitse valikoidulle otantajoukolla. Aineisto kerättiin 11.5-31.5.2020 välisenä aikana. Muistutus kyselyyn vastaamisesta lähetettiin sähköpostilla maanantaina 25.5.2020 niille, jotka eivät olleet kyselyyn vielä vastanneet.

9.2 Kyselytutkimus Soiten johdolle ja yksiköiden palveluesimiehille.

Linkki Webropolin kyselykaavakkeeseen lähetettiin 201 henkilölle. Kyselyyn valittiin vastaamaan Soiten jokaisen yksikön, niin terveyskeskusten kuin keskussairaalan, palveluesimiehet ja kuntayhtymän johto. Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse, taulukon 5, mukaisesti. Taulukko perustuu liitteen 1 organisaatiokaavioihin.

TAULUKKO 5. Kyselytutkimuksen kohdeyleisö

<i>TOIMIALUEET</i>	<i>LUKUMÄÄRÄ</i>
<i>Johto</i>	4
<i>Toimialuejohtajat</i>	5
<i>Palvelualuejohtajat</i>	30
<i>Vastuualuejohtajat</i>	30
<i>Palveluesimiehet, osastonhoitajat ja apulaisosastonhoitajat</i>	132
<i>YHTEENSÄ</i>	201

Kysely haluttiin kohdistaa johdolle ja esimiehille. Palvelualue- ja vastuualuejohtajissa on sekä lääkäreitä, että hoitotyön asiantuntijoita. Näin ollen myös lääkäreiden edustus tuli huomioiduksi. Lääkäreistä suurin osa tekee perustyötä samoin kuin hoitohenkilökunta, joten kysely olisi ollut liian laaja, jos se olisi kohdistettu kaikille Soiten noin 3800 työntekijälle. Kysely haluttiin myös ulottaa koko Soiten alueeseen ja kaikkiin yksiköihin pelkän keskussairaalan sijaan. Aiemman kokemuksen mukaan Soitessa toteutettuihin aiempiin kyselyihin on vastannut noin 35-40% henkilöistä, joille kysely on lähetetty.

Linkki kyselyyn lähetettiin Webropol-ohjelmasta 11.05.2020 klo 08.00. Muistutus kyselyyn vastaamisesta lähetettiin 25.5.2020 klo 08.00. Koska Soiten johdon jäseniltä ei saatu yhtään vastausta määräaikaan 31.5.2020 mennessä, kysely avattiin vielä 3.6-10.6.2020 väliseksi ajaksi ja johdolle ilmoitettiin erikseen, kuinka tärkeää oli saada kyselyyn myös heidän näkemyksensä.

9.3 Tarvekartoituksen tulokset.

Tässä kappaleessa käydään läpi kyselyn tulokset osa-alue kerrallaan. Aluksi käsitellään taustadata, sitten Soiten lähtötilannetta ja lopuksi ympäristöjärjestelmän sisältöalueita.

9.3.1 Taustadata

Kyselyyn vastasi 53 henkilöä, mikä on 26% kyselyn kaikista lähetetyistä kyselyistä Vastaajien edustus eri toimialueilla oli kattava, kuten taulukosta 6 voidaan päätellä. Lisäajalla kyselyyn saatiin myös johdon edustajan näkemys ympäristöasioista. Taulukossa 7 on vastaajien ammattiryhmien jakautuminen, joka myöskin on ollut kattava.

TAULUKKO 6. Vastaajien toimialueet

<i>Toimialue</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>Johto</i>	1	1,89%
<i>Terveyden ja sairaanhoidon palvelut</i>	20	37,74%
<i>Hoito ja hoiva</i>	13	24,53%
<i>Perheiden palvelut</i>	9	16,98%
<i>Vammaispalvelut</i>	2	3,77%
<i>Johdon tuki ja tuotannolliset palvelut</i>	8	15,09%

TAULUKKO 7. Tausta eli ammattiryhmä.

<i>Ammattiryhmä</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>Johto</i>	1	1,89%
<i>Palvelualuejohtaja</i>	6	11,32%
<i>Vastuualuejohtaja</i>	21	39,62%
<i>Palveluesimies</i>	7	13,21%
<i>Osastonhoitaja</i>	15	28,3%
<i>tai Apulaisosastonhoitaja</i>		
<i>toimialuejohtaja</i>	2	3,77%

Taulukoissa 8, 9 ja 10 on esitetty vastaajien ikäjakauma, sukupuolijakauma ja työhistoria Soiten palveluksessa.

TAULUKKO 8. Vastaajien ikäjakauma

<i>Ikäjakaumat</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>20-29 v</i>	1	1,89%
<i>30-39 v</i>	3	5,66%
<i>40-49 v</i>	25	47,17%
<i>50-59 v</i>	19	35,85%
<i>60-69 v</i>	5	9,43%

TAULUKKO 9 Vastaajien sukupuoli

<i>Sukupuoli.</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>Mies</i>	15	28,3%
<i>Nainen</i>	37	69,81%
<i>En halua vastata</i>	1	1,89%

TAULUKKO 10. Vastaajien työhistoria

<i>Työhistoria</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>1-5 v</i>	1	1,89%
<i>6-10 v</i>	1	1,89%
<i>11-15 v</i>	4	7,55%
<i>16-20 v</i>	8	15,09%
<i>yli 20 v</i>	39	73,58%

Taulukossa 11 on kuvattuna neljä laatu- ja ympäristöstandardia.

TAULUKKO 11. Laatu- ja ympäristöstandardien tunnettavuus.

<i>Laatu- ja ympäristöstandardi</i>	<i>n</i>	<i>Prosentti</i>
<i>ISO 9001:2015 Laatustandardi</i>	38	71,7%
<i>SHQS-standardi</i>	45	84,91%
<i>ISO 14001:2015-ympäristöstandardi</i>	15	28,3%
<i>EMAS</i>	3	5,66%

Tutkimustuloksissa kävi ilmi, etteivät ISO 9001:2015 -laatustandardi ja ISO 14001:2015 -ympäristöstandardi olleet vastaajille tuttuja. Osa tunnisti standardit kyllä, mutta osa vastasi kyselyssä, että kyselyyn on vaikea vastata, kun ei tiedä, mistä puhutaan tai mitä osa-alueisiin tarkalleen ottaen kuuluu. EMAS oli vastaajille vielä oudompi käsite. Tutkimuksen perusteella selvisi, että vastaajista 8 ei tunnistanut Soitessa käytössä olevaa SHQS-standardia. Vastaajat ovat esimiesasemassa ja tekevät vuosittain yksiköidensä laatuauditoinnin SHQS-standardin pohjalta.

Tulosten tarkemman analyysin perusteella vastaajan toimialue, ammattiryhmä, ikä, sukupuoli tai työhistoria eivät vaikuttaneet vastauksiin. Tuloksista tuli ilmi, että vastauksiin vaikutti jonkin verran jatkuva kehittäminen ja muutosvastarinta. Osa vastaajista oli sitä mieltä, Soitessa ylipäänsä kehitetään asioita liikaa. Koko ajan tulee jotakin uutta, jonka pelätään olevan pois Soiten perusajatuksesta, potilaiden hoitamisesta. Myös ajankohta tällaiselle muutokselle koettiin huonoksi korona-pandemian vuoksi. Ympäristöasioihin oli kuitenkin syytä kiinnittää enemmän huomiota ja edetä asiassa pienin askelin.

9.3.2 Lähtötilanne Soitessa

Vastaajien mukaan Soitella ei ole tällä hetkellä ympäristöohjelmaa eikä -tavoitteita, joiden avulla ympäristöasioiden toteutumista voitaisiin täydellisesti valvoa. Ympäristöasioita on jonkin verran toteutettu pienissä osissa, mutta suurempi ohjelma, jota tarvitaan kokoamaan ympäristöasiat ehjäksi kokonaisuudeksi, puuttuu vielä.

Vastaajat kokivat, että suurimmassa osassa yksiköitä jätteiden lajittelu toteutuu hyvin ja nykyisten ohjeistusten eli Jätehuolto Soitessa -ohjeen (LIITE 4) mukaisesti. Monessa yksikössä koettiin, että tämänhetkiset ympäristötoimet ovat riittämättömiä. Joissakin yksikössä nykyinen lajittelu koettiin heikoksi, koska pakkauksesta pitää selvittää, mihin jätteeseen mikäkin kuuluu. Myös tuotteet vaihtuvat tiheään ja samalla myös jäteastia saattaa vaihtua ja jäteastiat ovat välillä huonosti merkittyjä. Yksiköissä ei ole selkeitä ohjeita jätteiden lajitteluun

Vastaajien mielestä Soiten yksiköissä on vallalla kertakäyttökulttuuri, ja niissä käytetään esimerkiksi liikaa kertakäyttöasioita. Toinen ongelma on hoitotarvikkeiden hamstraaminen potilashuoneiden kaappeihin. Niitä varataan kaappiin enemmän kuin on tarve ja koska niitä ei voida enää toisille potilaille käyttää, ne menevät roskiin. Yksiköiden kaappeihin tilataan myös runsaasti hoitotarvikkeita, jotka lopulta vanhenevat kaappeihin, kun niitä ei käytetä. Vanhentuneet hoitotarvikkeet heitetään roskiin. Tämä kaikki on turhaa jätettä.

Tällä hetkellä suurimpana ongelmana nähtiin riskijätteiden käsittely. Tästä esimerkkinä mainittiin lääkejätteiden käsittely. Asia on otettu puheeksi, mutta parempaa ohjeistusta lääkejätteiden lajittelulle ei ole saatu. Lääkejätteet ovat suurin ongelma avopuolen palveluissa eli kotihoidossa, kotisairaanhoidossa,

kotisairaalassa ja tehostetussa kotikuntoutuksessa. Näissä yksiköissä toimitaan asiakkaiden kotona. Lähtökohtaisesti jätteet pitää hävittää siellä. Niitä ei voi tuoda sairaalan tiloihin kuin erityistapauksessa. Erityinen ongelma olivat lääkelaastarit, jotka asiakkaan ne vaihtaessa päätyvät talousjätteisiin, mutta myös hoitajien poistamana ne palautetaan apteekkiin, jossa laastari hävitetään talousjätteen mukana. Nestemäisiä lääkejätteitä saattaa päätyä viemäriin, kun niiden imeytyksestä ei kunnollisia ohjeita.

Lisäksi vastaajat kokivat, että Soitessa kuluu paljon energiaa turhaan. Sähkökuluja tulee laitteiden ja valaistuksen päällä pitämisestä. Vettä kuluu liikaa. Nykytilanteessa Soiten ympäristöviestintä koettiin näkymättömäksi ja sille ei aseteta suuria odotuksia. Osa vastaajista koki, että varautuminen nimenomaan ympäristövahinkoihin on huonolla tasolla tai he eivät osaa sanoa, millaisia varautumissuunnitelmia on. Osa vastaajista koki, että varautumissuunnitelmat ovat vanhoja, eikä niitä ole päivitetty.

9.3.3 Soitelle ympäristöasioista huolehtimisen myötä koituvat hyödyt.

Suurin osa vastaajista koki ympäristöjärjestelmän tai vastaavan laatimisen Soitelle tärkeäksi ja isoksi asiaksi. Tarvetta ympäristöjärjestelmälle tai -ohjelmalle on monessa yksikössä. Ympäristöjärjestelmän laatiminen antaisi Soitelle imagon vastuullisena toimijana.

Yksiköissä ollaan valmiita panostamaan ympäristöasioihin. Yksiköissä ollaan vastaajien mukaan valmiita muuttamaan toimintaa tulevan ympäristöohjelman mukaiseksi, mikäli sellainen laaditaan. Joissakin yksiköissä oltaisiin valmiita osallistumaan ympäristöjärjestelmän suunnitteluun ja olemaan pilottiyksikkönä mukana, kun järjestelmää käynnistetään Soitessa. Jätteiden lajitteluun ollaan yksiköissä myös valmiita. Vastaajat kokevat, että jos ympäristöasioiden hoitoon annetaan mahdollisuus, kunnan ohjeet ja koulutusta, henkilöstö on valmiina. Tämä tarkoittaa sitä, että Soitessa on motivoitunut henkilökunta.

Oma ympäristöjärjestelmä voi tuoda Soitelle alussa kustannuksia, mutta pitkällä aikavälillä se tuo paljon säästöjä. Osa koki, että ympäristöasioissa on pohjimmiltaan kyse käyttäytymismuutoksesta. Kun itse alkaa työskennellä ympäristövastuullisesti, se tuo organisaatiolle säästöjä. Säästöjä voidaan saada käyttäytymismuutoksen lisäksi jätteiden lajittelulla, kertakäyttötutteen karsimisella sekä varastoinnin pienentämisellä. Soiten alue on myös laaja ja lajittelun muutokset maaseudulla tuovat lisää kustannuksia.

9.3.4 Toiveet ympäristöjärjestelmälle.

Ympäristöjärjestelmä sanana koettiin myös raskaaksi ja kalliiksi järjestelmäksi auditointineen. Vastaajat toivoivatkin kevyempää ratkaisua, joka antaisi selkeät ohjeet ja mahdollisuuksia ottaa ympäristö huomioon. Vastauksista nousi esiin se, että mikäli järjestelmällä saadaan aikaan pitkän tähtäimen suunnittelulla säästöjä ja nähdään millaiset energiankulutus-, materiaali- ja jätemäärät yksiköissä on sekä miten toiminta vaikuttaa yksiköissä, on järjestelmä tervetullut. Ympäristöasioihin kuluva raha ei saa olla pois Soiten perustehtävästä, ihmisten hyvinvoinnin lisäämisestä.

Soitessa haluttiin huomioitavan hoidon ja kustannusvaikuttavuuden rinnalla myös ympäristöön liittyviä tekijöitä. Toivottiin, että Soitessa kiinnitettäisiin enemmän huomiota ekologisuuteen ja ekologisiin kulutustuotteisiin. Materiaalihankinnoissa toivottiin kestävän kehityksen mukaisia valintoja. Soiten toiminnan hiilijalanjälkeä toivottiin pienennettävän. Lisäksi toivottiin kunnon ohjeistusta ympäristön suojeluun, kierrättämiseen sekä jätteiden käsittelyyn, aivan peruslajittelusta lähtien. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti myös terveydelle haitallisiin jätteisiin, lääkejätteisiin ja niiden lajitteluun. Jätteiden lajittelu tuli huomioida jokaisessa yksikössä.

Vanhojen huonekalujen kierrätyksessä tulisi ottaa huomioon, ettei aina tarvitse hankkia uutta, vaan toisen yksikön hylkytavara voi olla toiselle hyvinkin tarpeellinen. Käyttökelpoiset tavarat menevät hyötyjäteasemalle, koska Soitessa ei ole mitään sisäistä järjestelmää, jolla tavaroita voisi toisille yksiköille tarjota.

Oman ympäristöohjelman laatiminen koettiin tärkeäksi asiaksi. Vastaajat toivoivat ohjeita ympäristövastuulliseen työskentelyyn. Ympäristöohjelma ei kuitenkaan vastaajien mielestä saa lisätä työntekijöiden kuormitusta tai yksiköiden kustannuksia.

9.3.5 ISO 14001:2015 -ympäristöjärjestelmän osa-alueet Soiten toiminnassa.

Ympäristöjohtamiseen haluttiin organisaation selkeä linja ympäristöpolitiikasta ja selkeä viesti, että ympäristöjohtamiseen panostetaan Soitessa. Ympäristöjohtaminen lähtee Soiten valtuuston, hallituksen ja johdon sitoutumisesta. Soiten johdon on sitouduttava ympäristöjärjestelmään ja kannettava oma vastuunsa ympäristöjärjestelmän toteutumisesta. Vastaajat olivat myös sitä mieltä, että johdon tulee asettaa selkeät tavoitteet organisaation strategian ja toimintaympäristön mukaan. Tämä onnistuu vain

sillä, että johto tunnistaa toimialueiden prosessit ja antaa toimialueille vapautta soveltaa ympäristöjärjestelmää omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Pelkona oli, että vastuu jää lopulta täysin lähiesimiehille ja työntekijöille. Ympäristöjohtamisen tulee sisältää myös sen, kuinka johto, esimiehet ja työntekijät sitoutetaan ympäristövastuulliseen toimintaan. Soiten johdolta toivottiin selkeää tietoa, miksi näin toimitaan ja mitä sillä saavutetaan, eikä vain pelkästään uusia ohjeistuksia. Ympäristöjohtamiselta toivottiin kannustavaa ohjaamista ympäristöasioihin ja maalaisjärjen käyttöä. Ympäristöjohtamisessa pitää ottaa huomioon kulttuuriset, sosiaaliset, ekologiset ja myös taloudelliset vaikutukset ja tehtävien toimien vaikuttavuus.

Ympäristöpolitiikan odotetaan olevan mahdollisimman vihreä. Ympäristöpolitiikan halutaan osoittavan, että Soite on edelläkävijä myös ympäristöasioissa. Soiten ympäristöpolitiikan odotetaan olevan realistista, vastuullista, laadukasta, kustannustehokasta, suunnitelmallista, jatkuvaa ja selkeää. Ympäristöpolitiikalta odotetaan, että se on pitkäaikainen suunnitelma, jonka avulla pyritään vähentämään ympäristön kuormitusta. Ympäristöpolitiikan tulee olla avointa, idearikasta, helposti lähestyttävää ja sen tulee luoda positiivista yhteishenkeä. Soiten ympäristöpolitiikalta odotetaan yhdenmukaisuutta valtakunnallisten ja paikallisten ympäristönsuojelun linjauksiin. Ympäristöpolitiikan tulee tuottaa parempi ympäristövaikutus, joten Soiten on verkostoiduttava, koska yksittäisenä toimijana Soitella ei ole mahdollisuuksia saada koko Suomen ympäristöasioita kuntoon.

Soiten **ympäristötavoitteiksi** vastaajat nimesivät vihreän Soiten eli ekologisuuden, taloudellisuuden, tehokkuuden ja yhteisöllisyyden ympäristöasioissa. Tavoitteeksi ehdotettiin myös hyvää suunnittelua ja pitkäjänteistä työtä ympäristön hyväksi. Uusiutuvan energian käytön lisääminen esimerkiksi aurinkopaneelien asentamisella ja lämpöenergian talteenotolla sekä energiankulutuksen vähentäminen nähtiin myös hyvänä tavoitteena. Soitesta halutaan vastaajien mukaan edelläkävijä, joka hyödyntää energiaa säästäviä ratkaisuja, vähentää kertakäyttötuotteiden käyttöä ja jätemääriä sekä antaa käytännönläheisiä ohjeita. Ympäristöasiat haluttiin myös osaksi päivittäistä strategiaa.

Ympäristöasioiden ohjeistuksen laatiminen nähtiin **johdon ja johtoryhmän vastuuksi**, mutta viime kädessä vastuu ympäristöasioista on suurimman osan vastaajista mukaan jokaisella Soiten työntekijällä. Jokainen vastaa omista tekemisistään. Ympäristöasioille toivottiin omaa vastuuhenkilöä, joka olisi helposti lähestyttävä, tavoitettavissa ja aktiivinen tiedottamaan ja kouluttamaan ympäristöasioissa. Mikäli omaa työntekijää ei ympäristöasioille saada, ympäristöasiat nähtiin vaihtoehtoisesti teknisen johtajan, turvallisuuspäällikön sekä siivoustyönjohtajan yhteiseksi suunnitelmaksi. Näiden lisäksi ympäristöasioita ehdotettiin tukipalveluiden, kehittämissyksikön tai jätehuollosta vastaavan vastuulle.

Ympäristöjärjestelmän suunnitteluun ja ohjaukseen nähtiin ratkaisuksi se, että toiminta on ohjattua ja että sitä kehitetään jatkuvasti. Myös järjestelmän seuranta koettiin tärkeäksi. Koettiin, että Soiten johtoryhmän tulee asettaa strategiset tavoitteet. Ympäristöjärjestelmän laatimiseen tarvitaan vastaajien mukaan yksi kokopäivätoiminen työntekijä, joka huolehtii toiminnan kehittämisestä ja päivittämisestä. Vastuuhenkilöltä odotetaan tavoitettavissa oloa ja sitä, että hän kouluttaa henkilöstöä asian suhteen. Lisäksi toivottiin, että ympäristöjärjestelmä laaditaan niin, että se on sovellettavissa yksiköiden tarpeisiin.

Vastausten mukaan Soiten **ympäristöviestinnän** tulee olla osa päivittäistä johtamista ja Soiten viestintäpolitiikkaa. Vastaajat kokivat, että viestinnän tulee olla selkeää, riittävää, avointa ja käytännön läheistä. Viestinnän toivottiin olevan myös kannustavaa ja aktiivista ja sen tulee kuulua osaksi uusien työntekijöiden perehdytystä. Ympäristöviestinnän tulee olla kaikkien saatavilla. Viestinnälle ehdotettiin Soiten omaa ympäristösivustoa. Soiten omalle ympäristösivustolle haluttiin esimerkkinä reaaliaikainen seuranta missä jätteiden ja energian kulutuksen kanssa ollaan menossa. Myös ekotekoja-tyyppistä sähköpostiviestintää eli tietoiskuja toivottiin säännöllisesti sähköpostiin.

Soiten **ympäristöriskeinä ja -mahdollisuuksina sekä ympäristöpoikkeamina** mainittiin erityisesti lääkehävikki, joka kuormittaa ympäristöä. Ympäristöpoikkeamina nähtiin myös runsas tulostaminen, lavuaariin kaadettu kahvi ja turha sähkönkäyttö. Ympäristöriskeinä nähtiin muovit, myrkyt, biologinen jäte, tartuntavaaralliset mikrobit ja polttoaineet sekä näiden joutuminen ympäristöön joko huolimattomuuden tai tietämättömyyden seurauksena. Ympäristöriskeinä nähtiin Soiten jatkuvat remontit. Soiten jätevesimäärät ovat suuria ja jätevedet sisältävät ympäristöä vahingoittavia ainesosia. Ympäristöriskejä ja -poikkeamia voidaan ehkäistä oikeilla valinnoilla, lajittelulla, keräämisellä ja hävittämisellä sekä hyvällä varautumissuunnitelmalla. Poikkeamia voidaan ehkäistä myös huolellisella suunnittelulla.

Vastaajien mukaan Soitessa on **varauduttu ympäristövahinkoihin** suuronnettomuusohjeessa. Yksiköiden omissa turvallisuusohjeissa on huomioitu ympäristövahingon vaikutus yksikön turvallisuuteen. Ympäristövahinkojen mahdollisuus on huomioitu myös riskiarvioinnissa.

Ympäristöjärjestelmän **seuranta ja raportointi** koettiin hyvin tarpeelliseksi. Toivottiin, että seuranta keskitetään eikä sitä aseteta ainakaan lähiesimiehen vastuulle, koska heillä on jo tarpeeksi työtä. Seuranta esitettiin myös vuosittaisten auditointien ja katselmusten yhteyteen. Raporttia toivotaan myös henkilöstön nähtäväksi ja henkilöstöä toivotaan tiedotettavan ympäristöasioiden toteutumisesta.

Raportissa toivottiin näkyvän vertailumittaukset, suhdeluvut ja arviointi ympäristöjärjestelmän toteutumisesta. Vastaajien mielestä ympäristöjärjestelmän seuranta olisi laaturyhmän tehtävä.

Sana on vapaa -osiossa vastaajat kommentoivat, että ympäristöasiat ovat tärkeitä ja ne ovat tärkeitä saada kuntoon. Opinnäytetyö koettiin hyödylliseksi. Koettiin hyväksi asiaksi, että tätäkin asiaa selvitetään. Ympäristökoulutuksia toivottiin säännöllisesti etänä. Koettiin, että suurin osa ihmisistä ovat omassa toiminnassaan hyvin ympäristövastuullisia, joten sen pitäisi olla automaattista myös työelämässä.

9.4 Suositellut ympäristötoimenpiteet Soitessa

Koska Soitessa on tavoitteena laatia oma ympäristöjärjestelmä, tässä tutkimuksessa käytettiin viitekehyksenä ISO 14001:2015-ympäristöstandardia. Sen pohjalta laadittiin kysymykset tarvekartoituksen kyselyyn. Kyselystä saadut tulokset olivat monipuolisia. Erityisesti Soiten nykytilan kartoituksen esiin tuomat puutteet ovat tärkeää korjata, jotta ympäristöjärjestelmää voidaan alkaa laatimaan. ISO 14001:2015 -ympäristöstandardi antaa hyvän ohjeistuksen siitä, millaisia asioita ympäristöjärjestelmässä tulisi löytyä. Vaikka Soitessa päädyttäisiin tekemään aluksi kevyempi ympäristöohjelma, se voidaan laatia tarvekartoitustutkimuksesta saatujen vastausten pohjalta otsikoiden se ympäristöstandardin otsikoin, jotta se voidaan myöhemmin sertifioida Soiten niin halutessa.

Tutkimuksen työpaikkaohjaaja, siivoustyönjohtaja Kaija Märsky, on verkostoitunut muiden sairaaloiden ympäristövastaavien kanssa ja saanut heiltä tietoa, heidän ympäristöjärjestelmistään ja -ohjelmistaan. Nämä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS:n, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen ja Vaasan sairaanhoitopiirien antamat tiedot omista ympäristökäytänteistään ovat toimineet tarvekartoitustutkimuksen lisäksi pohjana, kun suositeltuja ympäristötoimenpiteitä on laadittu.

Jotta ympäristöjärjestelmästä tai -ohjelmasta saataisiin toimiva kokonaisuus Soitessa tulee:

- 1) laatia oma ympäristöpolitiikka,
- 2) rakentaa ympäristöorganisaatio,
- 3) asettaa ympäristötavoitteet,
- 4) laatia oma ympäristöjärjestelmä tai -ohjelma,
- 5) laatia seurantasuunnitelma ympäristöohjelman toteutumista varten,

- 6) verkostoitua muiden sairaanhoitopiirien ympäristöpäälliköiden kesken,
- 7) rakentaa tehokas ympäristöviestinnän suunnitelma ja
- 8) varmistaa henkilöstön sitoutuminen koulutuksiin ja tietoisuuteen.

9.4.1 Ympäristöpolitiikan laatiminen

Ympäristöjärjestelmän laatiminen lähtee ympäristöpolitiikan laatimisesta. Ympäristöjärjestelmän tavoitteet pohjautuvat julkiseen ympäristöpolitiikkaan. Ympäristöpolitiikka on se tekijä, josta näkyy organisaation ympäristönsuojelun taso. (Soini 2017 17.) Soitessa ole valmista ympäristöpolitiikkaa, tai ainakaan sitä ei ole kirjattuna niin, että henkilöstö pääsisi sen lukemaan. Ympäristöpolitiikan tulee olla julkista tietoa, joka on dokumentoitua ja ylläpidettyä. Ympäristöpolitiikan on oltava henkilöstön ja sidosryhmien saatavilla. Tässä vaiheessa onkin ensisijaisen tärkeää, että Soitessa laaditaan ympäristöpolitiikka ja oma ympäristöorganisaatio. Sitä kautta päästään käsiksi oman ympäristöjärjestelmän tai ympäristöohjelman rakentamiseen.

9.4.2 Ympäristöorganisaation luominen

Ympäristövastuullisuus lähtee johdon sitoutumisesta ympäristöasioihin ja oman ympäristöorganisaation luomisesta. Kuten tutkimuksesta ja Soiten tarpeesta voidaan päätellä, Soitessa tulisi perustaa ympäristöorganisaatio, joka ottaa vastuun ympäristöasioista ja niiden asianmukaisesta hoidosta. Ympäristöorganisaation tehtävänä on seurata ympäristöjärjestelmän toteutumista ja tehdä säännöllisesti raporttia ympäristöasioista. Kun energiankulutusta, jätehuollon kustannuksia ja muita asioita seurataan säännöllisesti, voidaan nähdä ympäristöjärjestelmän vaikuttavuus.

Ympäristöorganisaation tulee viestiä henkilöstölle useita kertoja vuodessa ympäristöasioista ja siitä, kuinka tärkeitä ympäristöasiat ovat. Tutkimustulosten mukaan ympäristöjärjestelmän laatimisen lisäksi ympäristöasiat tulee jalkauttaa käytäntöön ja ympäristöjärjestelmästä pitää tehdä julkinen ja näkyvä asia, josta löytyvät kaikki olennainen tieto, jota voidaan soveltaa yksikköjen tarpeiden mukaan. Parhaiten ympäristöasiat saa jalkautettua käytäntöön nimetty työntekijä, ympäristöpäällikkö, joka keskittyy vain ympäristöasioihin. Ympäristöorganisaatioon tulee budjetoida yksi henkilö ympäristöpäälliköksi. Ympäristöasiat ovat niin laaja osa-alue, ettei niitä voi hoitaa omien tehtävien ohessa. Ympäristöasioihin

tarvitaan vähintään yhden henkilön täysi työpanos, jotta ympäristöasiat ja ympäristöjärjestelmä saadaan mukaan Soiten käytäntöön. Ympäristöpäällikön ympärillä toimii muu ympäristöorganisaatio, johon kuuluu Soiten johto ja yksiköiden ympäristövastuuhenkilöt. Jokaiseen yksikköön valitaan ympäristöyhdyshenkilö, jonka tehtävänä on huolehtia ympäristötiedottamisesta omassa yksikössään. Hän huolehtii myös ympäristötietoisuuden lisäämisestä omassa yksikössään.

9.4.3 Ympäristötavoitteiden asettaminen

Organisaation on ympäristöjärjestelmää tai -ohjelmaa laatiessaan asetettava ympäristötavoitteet. Tutkimustulosten ja muiden sairaanhoitopiirien ympäristöohjelmien perusteella Soiten ympäristötavoitteet voisivat olla seuraavanlaiset:

- henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen,
- ympäristöjohtamisen käytäntöjen kehittäminen,
- ympäristövaikutusten, energiankulutuksen ja jätteiden syntymisen vähentäminen,
- uusiokäyttöön ja kierrättämiseen panostaminen,
- hankinta- ja resurssitehokkuuden lisääminen ja
- kustannusten pienentäminen.

9.4.4 Ympäristöjärjestelmän tai -ohjelman laatiminen

Soitessa ei ole käytössä minkäänlaisia ympäristöjärjestelmiä eikä tavoitteita, mutta selkeästi ympäristöasiat tulee huomioida paremmin. Tutkimus osoittaa, että Soitessa on selkeä tarve ympäristöjärjestelmälle ja sen koetaan olevan tervetullut. Jotkin asiat olivat jo toteutettu osissa, joten ympäristöjärjestelmän laatiminen nähtiin tälle hyvänä jatkumona. Soitessa tulee kuitenkin pohtia, onko ympäristöjärjestelmä liian raskas ja olisiko sen tilalle jokin kevyempi ja helpompi ratkaisu.

9.4.5 Ympäristöohjelman seuranta

Ympäristöjärjestelmän tavoitteena on saavuttaa säästöjä hankintatoiminnan ja jätehuollon osalta. Ympäristöasioilla on myös pitkän aikavälin vaikutuksia, kun Soitessa voidaan vaikuttaa energian- ja vedenkulutukseen, jätteiden määrään, omaan hiilijalanjälkeen ja sitä kautta ilmastonmuutoksen

ehkäisemiseen. Yllä mainittujen asioiden toteutumista on hyvä seurata säännöllisesti. Ympäristöohjelman seurannan voi tutkimustulosten mukaan yhdistää vuosittain tehtäviin sisäisiin laatuauditointeihin.

9.4.6 Ympäristöverkostoituminen

Kun Soiten omat ympäristöasiat saadaan selville laatimalla ympäristöpolitiikka, ympäristöorganisaatio ja ympäristöjärjestelmä, on seuraavassa vaiheessa hyvä verkostoitua ympäristöasioissa. Verkostoituminen muiden sairaanhoitopiirien tai sosiaali- ja terveystalukuntayhtymien kanssa tuo lisää näkökulmaa ympäristöasioiden hoitamiseen. Toisilta ympäristöverkoston jäseniltä voidaan saada tietoa, jonka avulla Soiten ympäristövastuullista toimintaa voidaan kehittää ja tehostaa. Soitella on kuitenkin tavoitteena tehdä asiat paremmin kuin muualla.

Ympäristöverkostoitumista on jo aloitettu. Ympäristöasioista Soitessa tällä hetkellä vastaava henkilö, siivoustyönjohtaja Kaija Märsy, on pyrkinyt verkostoitumaan ympäristöasioissa muiden sairaanhoitopiirien ympäristöihmisten kanssa. Hän on asiasta kysyessään saanut muilta ympäristöasioista vastaavilta tietoa, että esimerkiksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS:lla ja Keski-Suomen Sairaanhoitopiirillä asiat ovat paremmin. Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Varsinais-Suomen ja Vaasan sairaanhoitopiirit ovat laatineet oman ympäristöjärjestelmän tai -ohjelman. Näistä voi saada hyvin neuvoja, kun Soitessa aletaan laatimaan omaa ympäristöohjelmaa.

9.4.7 Ympäristöviestintä

Ympäristöviestinnän tulee olla säännöllinen osa Soiten arkea, kun ympäristöasioita aletaan jalkauttaa käytäntöön. Soitessa tulee perustaa Soitenettiin oma ympäristösivusto, jossa jaetaan tietoa lajittelusta, energiansäästämisestä, ympäristövastuusta, ympäristöturvallisuudesta ja muusta tärkeästä asiasta. Sivustolle kootaan reaaliaikaiset raportit, joista näkee, millainen tilanne Soitessa on tällä hetkellä ja ovatko jätemäärät ja energiankulutus vähentyneet. Sivustolla voi olla myös linkkejä kiinnostaviin ympäristöuutisiin.

Olisi myös pohdittava, millä tavoin ympäristöasiat saadaan lisättyä perehdytysohjelmaan. Soitenettiin eli Soiten intranettiin voidaan rakentaa oma ympäristösivusto. Tälle sivustolle voidaan liittää

ympäristöasioihin liittyviä tiedostoja. Osioon voi myös rakentaa erilaisia verkkokoulutusalueita. Henkilöstön ympäristöosaamista voidaan kehittää laatimalla Soitessakin oma verkkokoulutus.

9.4.8 Henkilöstön motivoiminen koulutuksella ja tietoisuudella.

Ympäristöviestinnän osalta voitaisiin myös lähettää säännöllisesti tietoisuuksia sähköpostitse henkilöstölle, jolloin ympäristöasiat pysyisivät paremmin mielessä. Näin henkilöstöä saisi parhaiten motivoitua ympäristöohjelman noudattamiseen.

Ympäristöyhdyskunnille pyritään järjestämään ympäristöaiheisiin liittyvää koulutusta. Koska Soitessa tavoitellaan koko henkilöstön sitoutumista ympäristöjärjestelmään, on pyrittävä järjestämään ympäristöasioille osio myös henkilöstön perehdytysohjelmaan. Ympäristöasiat tulee lisätä myös opiskelijoiden ja uusien työntekijöiden perehdytyksen osaksi.

10 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen tarve Soitessa on ympäristöjärjestelmälle. Samalla tavoitteena oli kartoittaa yksiköiden esimiesten ja Soiten johdon odotuksia ja näkemyksiä Soiteen laadittavaa ympäristöohjelmaa kohtaan. Myös näkemyksiä siitä, kuinka järjestelmä saadaan jalkautettua käytäntöön, oli tarpeen saada. Tavoitteena oli myös selvittää tarpeet ja luoda edellytykset jatkotoimenpiteitä varten, jotta ympäristöasiat saadaan Soitessa huomioitua paremmin.

Linkki kyselylomakkeelle lähetettiin 201 Soiten johtoon kuuluvalla henkilöllä ja yksiköiden esimiehille. Tutkimukseen vastasi 53 henkilöä eli 26 % kyselylinkin saaneista. Kyselyn vastaukset olivat hyvin kiinnostavia ja hyvin samansuuntaisia. Suurin osa vastaajista oli vastannut kysymyksiin samalla tavalla. Esimerkiksi jätteiden lajittelun koettiin olevan ongelma. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että Soitessa tarvitaan oma ympäristöohjelma ja toisten mielestä Soiteen ei tarvita enää mitään lisää, kun työtä on jo muutenkin liikaa. Tutkimuksen voi ajatella olevan luotettava, koska kyselyyn vastasi useita henkilöitä kaikilta Soiten toimialueilta ja johdosta. Toki kaikille vastanneille ympäristöjärjestelmä ei terminä ollut tuttu enkä sitä ymmärtänyt tutkimuksen saatekirjeessä avata tarpeeksi, siksi muutaman vastaajan osalta vastaukset jäivätkin pintapuoliseksi. Kyselyllä saadut vastaukset olivat hyvin samankaltaisia ja vastaajat toivat esiin samoja asioita. Osa vastaajista vastasi hyvinkin yksityiskohtaisesti ja osa yksittäisillä sanoilla.

Tutkimusmenetelmänä laadullinen tarvekartoitustutkimus oli tähän tutkimukseen sopiva. Tutkimuksen avulla oli tarkoitus selvittää tarvetta ympäristöjärjestelmälle ja sille, mitä asioita ympäristöjärjestelmässä pitäisi olla. Tutkimuksen avulla saatiin vastauksia näihin. Ongelmana oli aluksi tulosten analysointi, mutta tähän menetelmäksi löytyi laadullisen toimintatutkimuksen analyysi, mikä helpotti todella paljon tulosten lajittelua loogisempaan järjestykseen.

Tutkimuksen tulosten perusteella selkeä tarve omalle ympäristöjärjestelmälle on olemassa. Onko se sitten ympäristöjärjestelmä vai kevyempi -ohjelma, sen päättää Soiten johto. Koska Soitella ei ole minkäänlaista ympäristöohjelmaa, Soitessa voitaisiin aloittaa laatimalla aluksi kevyempi ympäristöohjelma, jonka pohjana käytetään ISO 14001:2015-standardia. Kun ohjelma on saatu jalkautettua käytäntöön, voi Soite sitä halutessaan laajentaa ympäristöjärjestelmäksi ja sertifioida järjestelmän. Ympäristöjärjestelmän epäillään aiheuttavan ylimääräistä rahanmenoa, joka on pois perustavoitteesta eli potilaiden hoidosta. Mikäli ympäristöjärjestelmä tuo tullessaan pitkän aikavälin säästöjä, se koetaan tervetulleeksi.

Kuitenkaan ympäristöasioiden jalkauttamista käytäntöön ei saa sälyttää yksistään lähiesimiesten vastuulle vaan johdon on otettava vastuu sitoutumalla itse ja sitouttamalla henkilöstö ympäristöajatteluun. Tähän nähtiin keinona ympäristöasioista vastaavan henkilön nimeäminen koko organisaatioon ja eri yksiköihin.

Säästöjen osalta Soitessa on mahdollista päästä 5-10% säästöihin, mutta helppoa se ei tule olemaan. Omat haasteensa tälle luovat varmasti aluksi Soitelle sopivien tapojen löytäminen jätteidenlajitteluun sekä sähkön ja vedenkulutuksen vähentämiseen. Lisäksi henkilökunnan kouluttaminen ja motivoiminen tulee luomaan omat haasteensa. Myös hankintatoimeen pitäisi tehdä paljon muutoksia, jotta saataisiin tuotteiden elinkaariajattelu mukaan.

Tutkimuksen avulla saatiin selville myös ympäristöasioiden jatkokehittämistarpeet ja ratkaisuja joihinkin puuttuviin ympäristöasioihin, kuten Soiten omiin ympäristöpolitiikkaan, ympäristötavoitteisiin sekä ympäristöorganisaatioon. Toisiin sairaanhoitopiireihin verrattuna Soiten ympäristöasiat olivat vielä alkutekijöissään. Koska Soitessa ei ollut mitään valmista, se helpottaa Soitea matkalla edelläkävijän rooliin myös ympäristöasioissa. Soitessa on kuitenkin tahtotila tehdä kaikki paremmin kuin muut.

Tutkimuksen jatkokehityshaasteena onkin laatia Soitelle oma ympäristöohjelma ISO 14001:2015 -ympäristöstandardin pohjalta. Ympäristöjärjestelmälle laaditaan myös seurantasuunnitelma. Soitenettiin tulee koota ympäristösivusto. Soiten henkilöstölle pyritään järjestämään säännöllistä koulutusta ympäristöasioiden suhteen.

Tämä tutkimusprosessi on ollut todella mielenkiintoinen. Kun sain tämän aiheen opinnäytetyöksi, innostuin heti. Ympäristöasiat ovat mielenkiintoisia ja veivät minut mukanaan. Kun olin koonnut viitekehyksen, havaitsin alitajuisesti toimivani entistä enemmän ympäristövastuullisemmin. Kaupassa mukanani on aina kestokassi, sammuttelen valoja ja televisioita huoneista, joissa ei olla, lajittelen roskani ja pyrin suosimaan ekologisia vaihtoehtoja ostoksia tehdessäni. Pyrin myös kierrättämään mahdollisimman paljon itselleni tarpeetonta.

Olen oppinut opinnäytetyöprosessin aikana sen, että omilla valinnoilla on paljonkin merkitystä ja jokainen toimii omien ajatustensa mukaisesti. Prosessina ennakoajatuksista huolimatta tämä opinnäytetyö oli hyvin antoisa. Opin itsestäni myös sen, että vaikka ensiajatus ympäristöjärjestelmään liittyvästä opinnäytetyöstä tuntui ensin työläältä, se ei ollutkaan mitenkään työläs. Ympäristöasiat olivat aiheena niin kiinnostavia.

LÄHTEET

- Collan, J. 2019. Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin ympäristökertomus 2018. Saatavissa: <https://www.psshp.fi/sairaanhoitopiiri/materiaalipankki/tilinpaatos>. Viitattu 22.4.2020
- Elinkeinoelämän keskusliitto. 2019. Vastuullisuuden suunnannäyttäjät – käytännön työkaluja ja esimerkkejä yritys vastuun johtamiseen. Saatavissa: https://ek.fi/wp-content/uploads/EK_Vastuullisuusjulkaisu_final_net_11.9.2019.pdf Viitattu 6.5.2020
- Heikkilä, T. 2014 Kvantitatiivinen tutkimus. Verkkoaineisto. Edita Publishing Oy. Saatavissa: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf> Viitattu 3.5.2020
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. HUS. 2016. Ympäristöpolitiikka. Saatavissa: <https://www.hus.fi/hus-tietoa/ymparistovastuu/Sivut/default.aspx> Viitattu 22.4.2020
- Kallio, H. 2013. Yliopistosairaaloiden ympäristökoordinaattoreiden käsityksiä ympäristövastuullisesta sairaalatoiminnasta Suomessa. Hoitotiede. Terveystieteiden opettajankoulutus Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro Gradu. Saatavissa: https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130917/urn_nbn_fi_uef-20130917.pdf Viitattu 10.4.2020
- LabQuality. 2020. SHQS-laatuohjelma – tie jatkuvaan parantamiseen. Saatavissa: <https://www.labquality.fi/auditointi-ja-sertifiointi/shqs-laatuohjelma-tie-jatkuvaan-parantamiseen/> Viitattu 13.04.2020
- LabQuality. 2020. SHQS – Social- and Healthcare Quality Standards. Johdon kriteeristö. (Kopio saatu Soitelta nähtäväksi.) Viitattu 13.4.2020
- LabQuality. 2020. SHQS – Social- and Healthcare Quality Standards. Yksikkö/Prosessikriteeristö. (Kopio saatu Soitelta nähtäväksi.) Viitattu 13.4.2020
- Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. 5., uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto
- Mäkelä, T. 2020. Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä. Saatavissa: <https://ek.fi/mita-teemme/energia-liikenne-ja-ymparisto/vastuullisuus/> Viitattu 6.5.2020
- Pesonen, H-L, Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2001. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Hämeenlinna: Talentum Oy.
- Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: E-Oppi Oy. Saatavissa: https://www.academia.edu/40057699/LAADULLINEN_TUTKIMUS_OPINN%C3%84YTETY%C3%96N%C3%84_TY%C3%96KIRJA_AMMATTIKORKEAKOULUUN Viitattu 15.5.2020
- Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti – ympäristöosaaminen menestystekijänä. Helsinki: Talentum Oy.

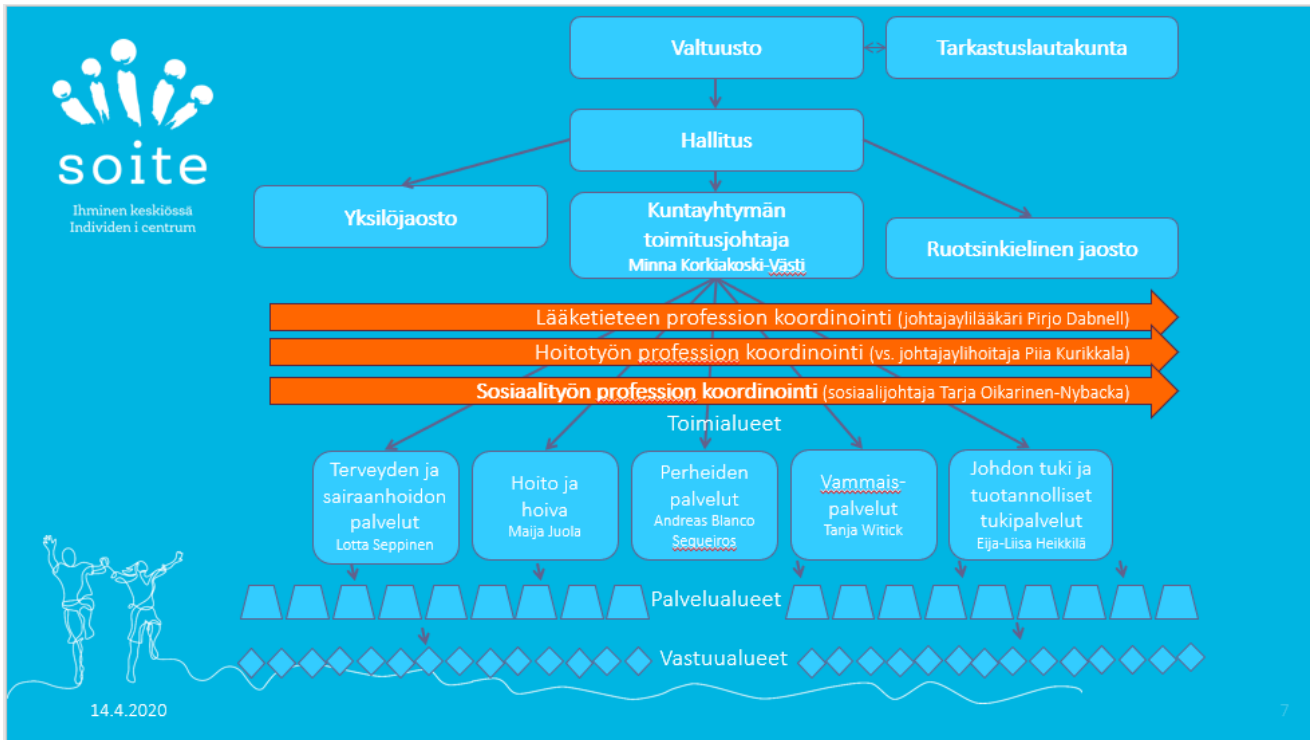
- Poksinska, B., Dahlgaard, J-J., Antoni, M. 2002. The State of ISO 9000 certification: A Study of Swedish Organisations. The TQM Magazine, 14, 5: 297-306. Saatavissa: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/09544780210439734> Viitattu 13.4.2020
- Poksinska, B. 2010. When does ISO 9000 lead to improvements? International Journal of Productivity and Quality Management. 5,2:124-136. Saatavissa: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:265575/FULLTEXT01.pdf> Viitattu 13.4.2020
- Rajantie, L. 2015. Voiko talous kasvaa samalla kun ympäristövaikutukset vähenevät? Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/voiko-talous-kasvaa-samalla-kun-ymparistovaikutukset-vahenevat/> Viitattu 13.4.2020
- Royse, D., Staton-Tindall M., Badger, K, & Webster, J. 2009. Needs assessment. Saatavissa: <https://epdf.pub/needs-assessment.html> Viitattu 13.4.2020
- Rubanovitsch, M. & Aalto, E. 2007. Myy enemmän, myy paremmin. 4., Painos. Porvoo: WSOY.
- Salonen, M. 2017. Keski-Suomen Sairaanhoidopiirin ympäristöstrategia ja -ohjelma 2018-2020. (Kopio saatu Soitelta nähtäväksi.) Viitattu 13.4.2020
- Satokangas, K. 2014. Tämän päivän johtajuus. Leadership vai Management. Lapin ammattikorkeakoulu, kaupan ja kulttuurin osaamisala. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72373/Satokangas_Kim.pdf?sequence=1 Viitattu 13.4.2020
- SFS-EN ISO 9001:2015. Laadunhallintajärjestelmät. Vaatimukset. Helsinki. Saatavissa: https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/julkaisut/ulkomaiset_julkaisut/iso-standardit Viitattu 14.4.2020
- SFS-EN ISO 14001:2015. Ympäristöjärjestelmät. Vaatimukset ja niiden soveltamisohjeita. Helsinki. Saatavissa: https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/julkaisut/ulkomaiset_julkaisut/iso-standardit Viitattu 14.4.2020
- Sleezer, C. 2014. A Practical Guide to Needs Assessment. Saatavissa: <https://epdf.pub/a-practical-guide-to-needs-assessment.html> Viitattu 13.4.2020
- Soini, M. 2017. Ympäristöjärjestelmän laatiminen Etelä-Pohjanmaan sairaanhoidopiirille ISO 14001:2015-standardin mukaisesti. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/128275> Viitattu 22.4.2020
- Soiten kotisivut ja intranet. 2020. <http://www.soite.fi> Viitattu 31.3.2020
- Suomen Sairaalatekniikan yhdistys ry. 2019. Ympäristövastuun huomioiminen sote-sektorilla.
- Tilastokeskus. 2020. Teollisuuden ympäristönsuojeluinvestoinnit kasvoivat vuonna 2017. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/ympsm/2017/ympsm_2017_2019-10-31_tie_001_fi.html viitattu 14.4.2020
- Tuominen, K. & Moisio, J. 2015. Johtamisstandardit. Laatu, luotettavuutta ja varmuutta ISO 9001:2015, Itsearviointin työkirja. Oy Benchmarking Ltd.

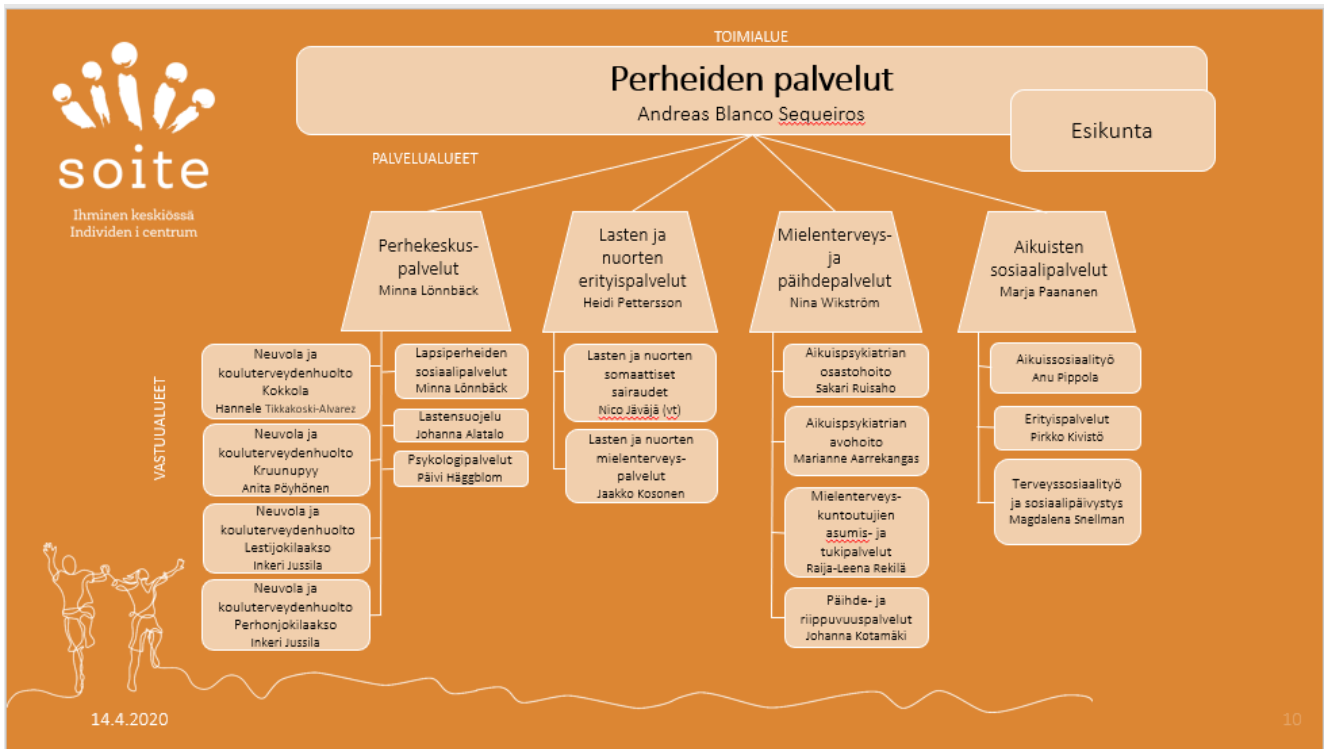
Töttö, P. 2004. Syvällistä ja pinnallista: teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

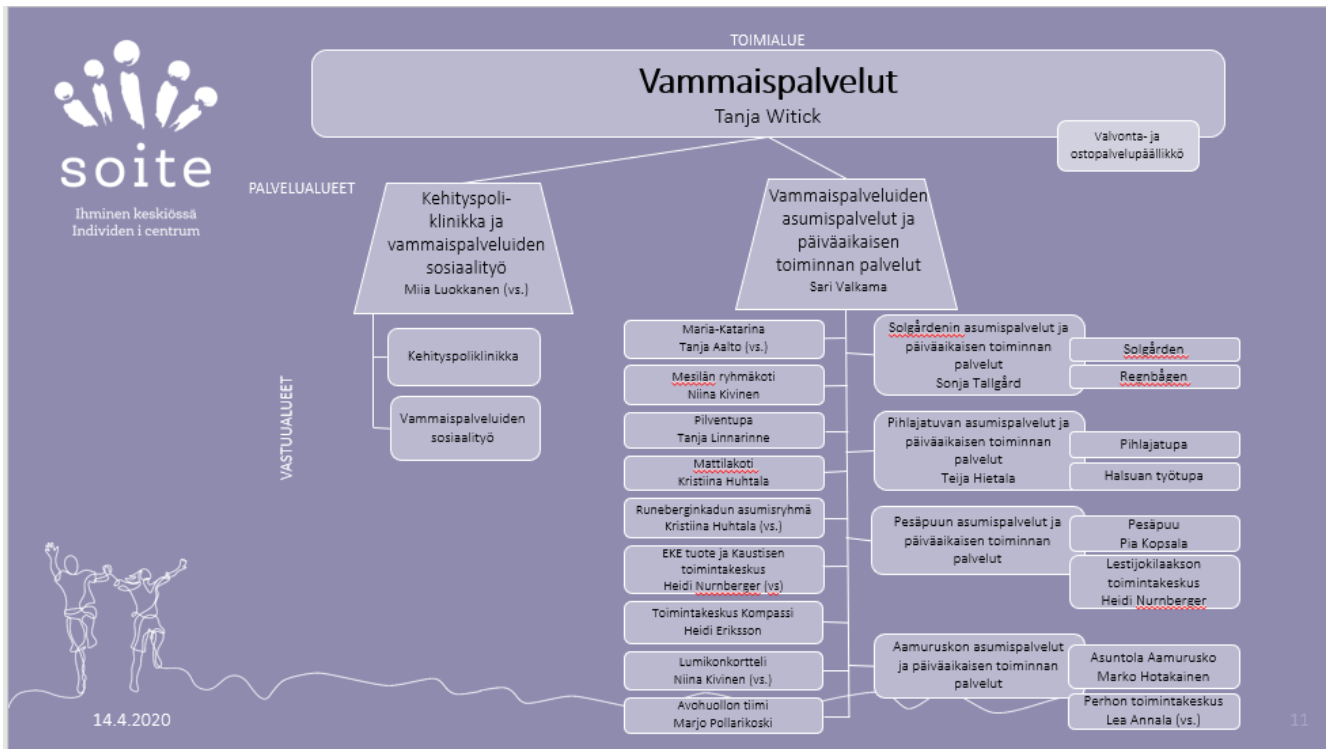
Ulkoministeriö. 2020. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet -Agenda 2030. Saatavissa: <https://um.fi/documents/35732/0/yk-kestavan-kehityksen-tavoitteet-agenda2030-esite+%281%29.pdf/4ec2c85e-4bd2-c645-8f1d-f6967042a5e7?t=1581596869552> viitattu 9.6.2020

Vaasan Sairaanhoidopiiri. VSHP. 2016. Ympäristöraportti 2015. Saatavissa: https://www.vaasankeskussairaala.fi/globalassets/hallinnon-tiedostot/forvaltning_hallinto/hallituksen-poytakirjat/2016/ha06_1306liitteet.pdf Viitattu 22.4.2020

Varsinais-Suomen sairaanhoidopiiri. VSSHP. 2006. Ympäristöpolitiikka. Saatavissa: [http://www.vsshp.fi/fi/sairaanhoitopiiri/johtaminen-ja-organisaatio/saannot/Documents/Ympäristöpolitiikka.pdf](http://www.vsshp.fi/fi/sairaanhoitopiiri/johtaminen-ja-organisaatio/saannot/Documents/Ymparistopolitiikka.pdf) Viitattu 22.4.2020







LABQUALITY

Social and Health Quality Standard (SHQS) | JOHDON KRITERISTÖ

Johdanto

SHQS-standardi on sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille tarkoitettu arviointikriteeristö laadunhallintaan ja laadunvarmistukseen. Standardin avulla organisaatio arvioi omaa toimintaansa suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön, valtakunnallisiin suosituksiin, hyvin hoitokäytäntöihin ja näyttöön perustuvaan toimintaan sekä jatkuvan laadunparantamisen periaatteisiin. SHQS-standardi sisältää kaksi arviointikriteeristöä: Johdon kriteeristön ja Yksikkö/prosessikriteeristön. Johdon kriteeristö on tarkoitettu sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavien organisaatioiden johdon käyttöön. Arviointikriteeristön perusteella tehdään organisaatiossa itsearviointeja ja ulkoisessa auditoinnissa toimintaa arvioidaan SHQS-standardiin perustuen. Organisaatiolla on käytettävissä sähköinen arviointilomake Laatuportissa. Itsearviointi tehdään säännöllisesti organisaation itse määrittelemässä laajuudessa. Ennen laaduntunnustusauditointia tai laaduntunnustuksen uusinta-auditointia itsearviointi tehdään kattavasti koko kriteeristöllä. Itsearvioinnissa johto muodostaa yhteisen näkemyksen kriteeristön vaatimusten toteutumisesta koko organisaation ja johtamisen näkökulmasta.

Johdon kriteeristö muodostuu kolmesta arviointiosiosta: 1) Johtaminen, 2) Voimavarojen hallinta ja 3) Prosessien hallinta.

Kussakin osiossa on väliotsikoilla jaoteltu arvioitavat kokonaisuudet. Kriteerit on numeroitu juoksevasti kussakin arviointiosiossa. Useaan kriteeriin on lisäksi tulkintaohje, joka pyrkii selventämään, mitä vaatimuksia kyseiseen kriteeriin sisältyy. **Lihavoidulla tekstillä ja tähdellä (*) on merkitty kriteerit, joiden vaatimuksenmukaisuutta edellytetään organisaatiolta laaduntunnustuksen saamiseksi (laaduntunnustuksen välttämättömät edellytykset).**

Arviointiasteikko *



Käyttöönottettu, mutta ei vielä systemaattista arviointia

Itsearvioinnissa arvioidaan kriteerin vaatimusten toteutumista valitsemalla arviointiasteikolta vaihtoehto, joka parhaiten vastaa organisaation tilannetta. Vaihtoehdot ovat:

0. Ei koske: kriteerin vaatimus ei sovellu organisaation toimintaan

1. Ei dokumentoitu: puheen tasolla tai ei näyttää yhtenäisestä toimintatavasta

2. Dokumentoitu, ei vielä käyttöönottettu: menettelytapa on kuvattu tai ohjeistus on laadittu, mutta ei vielä saada näyttöä yhtenäisestä soveltamisesta toiminnassa

3. Yhtenäinen käytäntö, ei dokumentoitu: toimintaan käytännössä vaatimusten mukaisesti, mutta menettelytavasta ei ole kirjallista kuvausta tai ohjetta jäljitettävissä

4. Käyttöönottettu, mutta ei vielä systemaattista arviointia: menettelytapa tai ohjeistus on dokumentoitu, käytännössä toimitaan vaatimuksen mukaisesti, säännöllistä arviointia ei ole

5. Laajasti käytössä, arviointi on aloitettu: menettelytapa tai ohjeistus on dokumentoitu, käytännössä toimitaan vaatimuksen mukaisesti, myös arviointikäytännöt aloitettu

6. Kattavasti käytössä, arviointi ja kehittäminen on vakiintunut: menettelytapa tai ohjeistus on dokumentoitu, vahva näyttö koko organisaation yhtenäisestä vaatimuksenmukaisesta toiminnasta sekä systemaattisesta arvioinnista ja jatkuvasta parantamisesta

Arviointi perustellaan lyhyesti sähköisessä arviointilomakkeessa Laatuportissa Toteutus ja tulokset -kenttään (näyttö vaatimuksen toteutumisesta). Mikäli jokin kriteerin vaatimus ei organisaatiossa täyty, se kirjataan kehittämistehtäväksi Tehtävät -kenttään. Kehittämistehtäville nimetään vastuuhenkilöt ja tehtäville määritellään aikataulu.

Social and Health Quality Standard (SHQS) | JOHDON KRITERISTÖ

	Kriteeri	Esimerkki kriteerin tulkinnasta
1	JOHTAMINEN	
1.1.	Strateginen suunnittelu	
*1.1.1.	Kirjallinen strategia sisältää vision, arvot ja organisaation strategiset mitattavat tavoitteet. Strategia on toimintaan osallistuvien tiedossa.	<ul style="list-style-type: none"> • Strategia <ul style="list-style-type: none"> a) määrittää tavoitteet, toimintaa ohjaavat periaatteet, ohjaa suunnittelua, päätöksentekoa ja toimintaa organisaation kaikilla tasoilla b) perustuu asiakkaiden/potilaiden ja sidosryhmien tarpeiden ja odotusten ymmärtämiseen c) huomioi toimintaympäristön sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisen d) on toimintaan osallistuvien tiedossa
*1.1.2.	Organisaation toimintaa koskevat lainsäädännön vaatimukset sekä valtakunnalliset ohjeet ja suositukset on tunnistettu ja tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdytty.	<ul style="list-style-type: none"> • Menettelytapa ja vastuut lainsäädännön ja valtakunnallisten ohjeiden ja suositusten seurantaan on sovittu. Vaatimukset voivat tarkoittaa mm. että organisaatiossa on tehty seuraavat suunnitelmat tai kuvattu keskeiset lain soveltamiskäytännöt <ul style="list-style-type: none"> a) sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma b) yksityisen terveydenhuollon omavalvontasuunnitelma (terveydenhuoltolaki 34 §) c) laatu- ja potilasturvallisuussuunnitelma (terveydenhuoltolaki 8 §) d) lääkehoitosuunnitelma e) valmiussuunnitelma (julkiset organisaatiot) f) terveydenhuollon järjestämissuunnitelma (julkiset organisaatiot) tai terveydenhuollon omavalvontasuunnitelma (yksityiset organisaatiot) g) poistumisturvallisuusselvitys (pelastuslaki 379/2011), pelastussuunnitelma h) riskienhallintasuunnitelma i) työsuojelun toimintaohjelma j) tietoturvasuunnitelma k) arkistonmuodostus-/tiedonohjaussuunnitelma l) elintarvikehygienian omavalvontasuunnitelma m) tasa-arvosuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma • Keskeinen toimintaan vaikuttava lainsäädäntö on toimintaan osallistuvien tiedossa.

LIITE 2/2

* 1.7.12.	Johto katselmoi sovitusti organisaation laadunhallintajärjestelmän ja käynnistää tarvittavat jatkotoimenpiteet.	<ul style="list-style-type: none"> • Katselmuksissa hyödynnetään vähintään seuraavia tietoja: <ul style="list-style-type: none"> a) strategisten tavoitteiden toteutuminen b) palvelujen vaatimuksenmukaisuus c) prosessien toimivuus ja suorituskyky d) asiakas- ja sidosryhmytyytyväisyys e) henkilöstötyytyväisyys ja työhyvinvointi f) itsearviointien, sisäisten ja ulkoisten auditointien sekä aikaisempien johdonkatselmusten tulokset ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet. g) riskien käsittelyn toimenpiteiden vaikuttavuus, sisältäen riskinarviointien tulokset, tietoa vaaratilanteista, häiritäapahtumista ja läheltä piti -tilanteista; lisäksi myös toimenpiteistä, jotka on toteutettu lisäriskien minimoimiseksi h) viranomaistarkastusten tulokset i) poikkeamatiedot j) korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden tilannetiedot sekä k) laadunhallintajärjestelmään vaikuttavat muutokset • Katselmuksista laaditaan muistio johtopäätöksineen ja toimenpidelisteineen ja viestitään henkilöstölle. • Korjaavat ja ennaltaehkäisevät toimenpiteet tehdään ja raportoidaan sovitusti.
2	VOIMAVAROJEN HALLINTA	
2.1.	Henkilöstösuunnittelu	
2.1.1.	Henkilöstövoimavarojen hallinta on suunnitelmallista ja strategian mukaista.	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstövoimavarojen hallintaan kuuluu mm. <ul style="list-style-type: none"> a) henkilöstövoimavarojen soveltaminen strategisiin tavoitteisiin b) strateginen ja yhtenäinen henkilöstöjohtaminen sekä työkuultuuri ja -ympäristö c) henkilöstötarpeiden tunnistaminen ja voimavarojen riittävyyden varmistaminen, huomioiden asiakas- ja viranomaisvaatimukset sekä terveyden ja hyvinvoinnin sekä asiakas/potilasturvallisuuden edistämisen vaatima resursointi d) urakehitys ja palkitsemiskäytännöt, mm. käytännöt henkilöstön työpanoksen arvostamiseen ja työmotivaation tukemiseen mm. antamalla tunnustusta, palkitsemalla ja pitämällä huolta tasa-arvoisesta, terveellisestä ja turvallisesta työympäristöstä ja työhyvinvoinnista e) henkilöstön nykyisen osaamisen ja tulevien osaamistarpeiden varmistaminen esim. osaamiskartoitusten sekä koulutus- ja kehittymissuunnitelmien avulla f) henkilöstön täydennyskoulutussuosituksen huomiointi. g) henkilöstön ohjaaminen/johtaminen tavoitteiden saavuttamiseen, oman työtehtävän merkityksen ymmärtämiseen kokonaisuudessa sekä kannustaminen oma-aloitteiseen toimintaan sekä toiminnan jatkuvaan kehittämiseen h) palvelusuhteissa noudatetaan säädöksiä ja yleisesti hyväksytyjä ohjeita ja työ sopimuksen solmimisen yhteydessä allekirjoitetaan kirjallinen salassapitosoumus.

2.4.	Työvälineet ja tietopalvelut	
2.4.1.	Käytettävissä on toiminnan edellyttämät työvälineet ja tietojärjestelmät.	<ul style="list-style-type: none"> • Laitteistojen rikkoutuessa on käytettävissä tarvittavat varalaitteet ja/tai ulkopuoliset palvelut. • Puhelinvaihteen ja varajärjestelmien toimintavalmius häiriö- ja erityistilanteissa testataan säännöllisesti ja testaustulokset ovat jäljitettävissä. • Käytettävissä on asianmukainen yhteydenpitojärjestelmä mm. tarvittavat asiakkaiden/potilaiden käytössä olevat henkilökutsulaitteet.
2.4.2.	Työvälineiden ja tietopalveluiden käyttöön tai ylläpitoon liittyvät vastuut on määritelty.	
* 2.4.3.	Terveydenhuollon laitteen tai tarvikeen aiheuttamasta vaaratilanteesta ilmoitetaan valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.	<ul style="list-style-type: none"> • Seurantajärjestelmään, esim. laitekorttiin, on tallennettu laitteiden käytön yhteydessä syntyneisiin vaaratilanteisiin liittyvät tiedot (vaaratilanneilmoitukset ja tehtyjen toimenpiteiden tallenteet).
2.4.4.	Työntekijöiden turva- ja suojavarusteiden sekä turvalaitteiden hankintaan ja käyttöön on sovittu menettelytavat.	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstöllä on käytössään tarvittavat turva- ja suojavaatteet sekä turvalaitteet (mm. hälytyslaitteet). • Työturvallisuutta arvioidaan säännöllisesti osana riskien kartoitusta.
3	PROSESSIEJEN HALLINTA	
3.1.	Prosessien ohjaaminen ja kehittäminen	
* 3.1.1.	Keskeiset prosessit on määritelty.	<ul style="list-style-type: none"> • Strategian ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeiset prosessit sekä niitä tukevat tukiprosessit ja niiden väliset suhteet on määritelty. • Prosessien asiakasvolyymit on tunnistettu.
* 3.1.2.	Keskeisille prosesseille on nimetty prosessien kehittämisvastuulliset, prosessin omistajat.	<ul style="list-style-type: none"> • Prosessin omistajan vastuut ja valtuudet on määritelty ja ne ovat henkilöstön tiedossa.
* 3.1.3.	Prosessit on kuvattu ja prosessin vaiheet on määritelty ja kirjattu organisaatiossa sovitulla tavalla.	<ul style="list-style-type: none"> • Prosesseissa <ul style="list-style-type: none"> a) kuvaukset on tehty moniammatillisesti yhteistyössä prosessiin osallistuvien yksiköiden ja organisaatioiden kanssa ja ne ovat toimintaan osallistuvien eri yksiköiden ja organisaation henkilöstön saatavilla b) asiakas- ja potilastarpeet on tunnistettu ja huomioitu kuvauksissa c) ajantasaiseen näyttöön ja/tai tietoon perustuvat hyvät käytännöt on huomioitu d) yhtenäisestä kuvaustavasta on sovittu.



Soiten ympäristöjärjestelmän tarvekartoitus

Arvoisa vastaaaja,

Olen viimeisen vuoden tuotantotalouden Insinööriopiskelija Centria ammattikorkeakoulun Ylivieskan kampukselta. Teen opinnäytetyönä ympäristöjärjestelmän tarvekartoitusta Soitelle. Tämä kysely on osa tuotantotalouden Insinöörin opinnäytetyötä. Kysely tehdään yhteistyössä Soiten silvoustyönjohtaja Kalja Märsyn kanssa.

Soiteessa on keskusteltu tarpeesta rakentaa organisaatioon ympäristöjärjestelmä, mutta nykytilanteessa ei ole tietoa eikä tuntemusta siitä, mitä odotuksia ja tarpeita järjestelmälle tulisi asettaa. Asiasta on keskusteltu johdon kanssa, mutta selkeää näkemystä ei ole tullut esille ja esimerkiksi osastojen ja eri tukitoimintojen odotuksista ei ole tietoa. Tietoa ei ole myöskään siitä, millainen tarve ympäristöjärjestelmälle on. Tällä kyselylomakkeella on tarkoitus selvittää ylläolevia asioita ympäristöjärjestelmän laatimisen tueksi. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia ovat tarpeet ja odotukset ympäristöjärjestelmää kohtaan.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Soiten edustajan kanssa. Kysely lähetetään Soiten toimialueiden esimiehille. Tutkimuksen tulokset tulevat Soiten käyttöön ja niiden avulla kehitetään Soitelle oma ympäristöjärjestelmä. Kyselyn vastaukset analysoidaan niin, ettei yksittäistä vastaaajaa ja hänen kommentteja voida tutkimusraportista tunnistaa.

Ollisin kiitollinen, jos käyttäisit kiireltäsi huolimatta, hetken tähän kyselyyn vastaamiseen.

Minna Saarelainen
 Tuotantotalouden Insinööri-opiskelija
 Centria Ammattikorkeakoulu
 Ylivieskan kampus.

Kalja Märsy
 Silvoustyönjohtaja
 Soite

Tässä osiossa kysytään lisätietoja, josta koostetaan tutkimuksen taustatiedot.

1. Toimialueesi *

LIITE 3/2

- Johto
- Terveyden ja sairaanhoidon palvelut
- Hoito ja hoiva
- Perheiden palvelut
- Vammalspalvelut
- Johdon tuki ja tuotannolliset palvelut

2. Taustasi *

- Johto
- Palvelualuejohtaja
- Vastuualuejohtaja
- Palveluesimies
- Osastonhoitaja tai Apulaisosastonhoitaja

3. Ikäsi *

- 20-29 v
- 30-39 v
- 40-49 v
- 50-59 v
- 60-69 v

4. Sukupuolesi *

- Mies
- Nainen
- En halua vastata

5. Työhistoriasi *

- 1-5 v

- 6-10 v
 11-15 v
 16-20 v
 yli 20 v

6. Kuullosaako mikään allaolevista tultuista? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ISO 9001:2015 Laatustandardi
 SHQS-standardi
 ISO 14001:2015-ympäristöstandardi
 EMAS

Tässä osiossa kerrotaan Solten lähtötilannetta, jotta tarve ympäristöjärjestelmälle selviää.

7. Kun ajattelet Soltea suurena yksikkönä, millaisia ympäristöön liittyviä asioita haluat Solten huomioidan? *

8. Millaisena koet tarpeen laatia Solteille oman ympäristöjärjestelmän? *

9. Millä tavoin jätteiden lajittelu toteutuu yksikössä? *

10. Onko yksikkösi valmis tehostamaan omaa toimintaa ympäristöjärjestelmän mukaiseksi? Milla tavoin? *

11. Milla tavoin ajattelet ympäristöjärjestelmän laadimisen vaikuttavan kustannuksiin? *

Tässä osiossa käsitellään ISO 14001:2015 ympäristöjärjestelmän osa-alueita

JOHTAJUUS

Johtajuus sisältää seuraavat osa-alueet: johtajuus ja sitoutuminen, ympäristöpolitiikka sekä organisaation roolit, vastuut ja valtuudet.

12. Millaisia asioita ympäristöjohtamisen tulisi sisältää?

13. Millainen Soften ympäristöpolitiikan tulisi olla?

SUUNNITTELU

Suunnittelu sisältää suunnitelmat riskien ja mahdollisuuksien käsittelystä sekä ympäristötavoitteet ja niiden saavuttamiseen tarvittavien toimien suunnittelun.

JATKUVA PARANTAMINEN

Viimeinen osa-alue 14001:2015 ympäristöstandardissa on jatkuva parantaminen. Tämä osa-alue sisältää polkkeamat ja niiden korjaavat toimenpiteet sekä jatkuvan parantamisen.

14.

Millaisia ympäristöriskejä ja -mahdollisuuksia Soiteessa voisi olla? Millaisia ympäristöpolkkeamia voi Soiteessa ja tapahtua ja kuinka ne voidaan korjata?

15. Millaisia ympäristötavoitteita Soiten tulee asettaa ja millaisin toimin tavoitteet saavutetaan?

TUKITOIMINNOT

Tukitoiminnot sisältävät resurssit, pätevyudet, tietoisuuden, viestinnän ja dokumentoidun tiedon hallinnan.

16. Kenen vastuulla ympäristöasioiden hoitaminen tulisi asettaa?

17. Millaista Soiten ympäristöviestinnän tulisi olla?

TOIMINTA

Toiminta sisältää ympäristöasioiden suunnittelun ja ohjauksen sekä valmiuden ja toiminnan hätätilanteissa.

18. Kuinka ympäristöjärjestelmää tulisi suunnitella ja ohjata?

19. Kuinka Soiteessa on varauduttu ympäristövahinkoihin ja kuinka niihin tulisi varautua?

SUORITUSKYVYN ARVIOINTI

Suorituskyvyn arviointi sisältää seurannan, mittaukset, analysoinnin sekä arviointimenetelmät, kuten auditoinnit ja johdon katselmuksen.

20. Kuinka ympäristöjärjestelmän toteutumisen seuranta tulisi järjestää?

LIITE 3/7

21. Sana on vapaa.

Tässä kohdassa voit kertoa ajatuksiasi ympäristöasioista, ympäristöjärjestelmästä ja ympäristöasioiden koulutukseen liittyen.



Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja
terveyspalvelukuntayhtymä

LIITE 4/1

Jätehuolto Soiteissa



Sisällys

1. Yleistä jätehuollosta Soitessa	4
2. Jätejakeet	4
1. TAVANOMAISET JÄTTEET	4
1.1 Energiajäte, luokka 1	4
1.2 Energiajäte, luokka 2	6
1.3 Kaatopaikkajäte	7
1.4 Biojäte	7
1.5 Paperi	8
1.6 Pahvi- ja kartonkijäte	8
1.7 Tietosuojattava paperi	9
1.8 Muu tietosuojattava jäte	10
1.9 Metalli	11
1.10 Keräyslasi	11
1.11 Sairaalalasi	12
1.12 Muovi	13
2. TERVEYDENHUOLLON ERITYISTJÄTE	14
2.1 Radioaktiivinen jäte	14
2.2 Biologinen jäte, ei - tunnistettava	14
2.3 Tunnistettava biologinen jäte ja eettinen, tietosuojattava jäte	15
2.4 Viiltävä ja pistävä jäte	16
2.5 Tartuntavaarallinen jäte	17
3. VAARALLINEN JÄTE	19
3.1 Lääkejäte	19-21
3.1.2 Solunsalpaajajäte	22
3.2 Kuvantamistoiminnalle ominainen jäte	23
3.3 Kemikaalijäte	24

3.4 Paristot ja akut	24
3.6 Käytetyt väriainekasetit	25
3.6.1 Loistelamput	26
3.6.2 Sähkö- ja elektroniikkaromu	26
3.6.3 Elohopea	27
3.6.4 Amalgaami	28
4. MUU JÄTE	29
4.1 Rakennusjäte	29
4.2 Ulkoalueiden hoidosta syntyjä jäte	30
4.3 Kaivojen tyhjennysjätteet	30
4.4 Jäteöljyt ja öljyä sisältävät jätteet	31
4.5 Kalusteet, laitteet ja välineet	32
4. Jätehuolto kotihoidossa	33
6. Keräysastiat	33
7. Vastuuhenkilöt	33